

Karinthy Frigyes

Így írtok ti

(válogatás)

TARTALOM

MAGYAR KÖLTÉSZET

PETŐFI SÁNDOR

BARNA KIS LÁNY SZEMÉNEK A...

ADY ENDRE

MOSLÉK-ORSZÁG

LEKÖPÖM A MÚLTAT

TÖRPE-FEJŰEK

ZÁPOLYA ÚR VALLATÁSA

BABITS MIHÁLY, *a klasszikus*

FUTURUM EXACTUM

ANTIK SZERELEM

DANA IDÁK

FÜST MILÁN, *a zord*

EPIGRAMM

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ, *a szimbolista*

*„A SZEGÉNY KIS TROMBITÁS SZIMBOLISTA
KLAPEC NYÖSZÖRGÉSEI” CÍMŰ CIKLUSBÓL*

TÓTH ÁRPÁD, *a finom*

ADY ENDRÉNEK

JÓZSEF ATTILA, *az elképesztő*

PÜNKÖSDI KOLBÁSZ

ILLYÉS GYULA, *a tempós*

KÖLTŐ PÜNKÖSDI ÉNEKE

SZABÓ LŐRINC, *a metafizikus*

PÜNKÖSDI VERSIKE AZ ESŐCSKÉRŐL

MAGYAR PRÓZA

MIKSZÁTH KÁLMÁN, *a zamos*

JUBILEUM

BRÓDY SÁNDOR, *a meleg*

EDÁM HANNA

KRÚDY GYULA

BUDAPEST - NAGYREGÉNY

A NEGYVENKETTES ZENÉLŐ MORDÁLY

MOLNÁR FERENC

NDR.

ÁTTÖRÉS PERGŐTŰZBEN

KARINTHY FRIGYES

KÜLÖNÖS ESET

MÓRICZ ZSIGMOND, *a tősgyökeres*

NÉPIESCH

MISKÁROLÓ

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ

A VÉRES KÉMÉNY

ÖCSÉM

MAGYAR DRÁMA

BRÓDY SÁNDOR

LINOLEA vagy AGYONÜTNI, AZ IS JÓ

A SZERETOV

MOLNÁR FERENC

A FENE

PARÓDIA AZ ÜVEGCIPŐRŐL

MÓRICZ ZSIGMOND

BÚZAPARITÁS vagy AKI ENNÉL VÍGABB

VÍGJÁTÉKOT LÁTOTT, AZ CSAL

KARINTHY FRIGYES

HOLNAPUTÁN KISKEDDEN

MADÁCH IMRE

TIZENHATODIK SZÍN

AZ EMBERKE TRAGÉDIÁJA

KÜLFÖLDI PRÓZA

DICKENS

KOPPERFFY DÁVID

ZOLA EMIL, *a realista*

AZ OLAJ

DOSZTOJEVSZKIJ

ROSZKORNYIFOG

KÜLFÖLDI DRÁMA

IBSEN HENRIK, *a ködös*

A KÉNGURU

G. B. SHAW

JANCSIKA

MAGYAR KÖLTÉSZET

PETŐFI SÁNDOR

Született a Nagy Magyar Alföldön, a Kárpátoktól az Adriáig és visszafelé, egy anyától Sorsharag nevű unokafivérével. Húszéves korában bejelentette a sóhivatalnál, hogy mindenkinek szabadnak kell lenni, magyar szabad, osztrák szabad, olasz szabad, német birod. szabad. Később a Magyar Lánccsörgető Egyesület Részvénytársaságnál kapott alkalmazást, mint főcsörgető, majd a Külső Tavaszmező utcában világítási minőségben működött, a szabadalmazott lángelme-égő társulatnál. Számos óriás jelentőségű felfedezést tett, így például ő jött rá, hogy a szerelem sötét verem, és hogy kint egy mezőn az ember jobban érzi magát, mint egy sötét szobában lecsukva fejjel lefelé, összekötött kézzel. „Csatában esem el, mibe fogadjunk” című versében megjósolja, hogy csatában fog elesni, mely ígéretét be is váltotta. Másik ígéretét „Szeptember végén” című versében, melyben azt írja, hogy nem csatában fog elesni, viszont nem váltotta be. Szobra a Duna-parton áll, fölfelé tartott három ujjával jelzi a közvetlen alatta állomásozó propellerközlekedés másodosztályú menetdíját: - mások szerint viszont arra esküszik, hogy Ábrányi Emilt nem is ismeri, nemhogy ő szólította volna fel a róla szóló költemények megírására.

BARNA KIS LÁNY SZEMÉNEK A...

Barna kis lány szemének a lángja
Idetűzött szívem pitvarába,
Kis halacska szőke Tisza vizén,
Örömeben akrát ugrok biz én.

Olyan az ő lelke, mint a rózsa,
De mint az a fehér, tiszta rózsa,
Fehér rózsa az én babám lelke,
Fehér galamb az ő nagy szerelme.

Barna kis lány, mikor megláttalak
Bennem mindjárt nagy szerelem fakadt,
Megláttalak New York kávéházban,
Mint harmat kökörcsin-virágban.

Kacsintottam, barna kis lány, neked,
De te ültél zordon férjed mellett.
Barna kis lány, te a fényes hajnal,
Férjed pedig a fekete éjjal.

Színművészet a te hivatásod,
Barna kis lány, magyar vagy te, látom,
Magyar az a fényes lelked neked,
Az isten is magyarnak teremtett.

Zordon férjed tojást evett, hármat,
És titokban megcsípte a vállad.
Hej, titokba, te is mosolyogtál,
De hej, bizony, énreám gondoltál.

Beültetek aztán kocsikába,
S elmentetek egy nagy szállodába.
Igaz, magyar szálloda volt az is,
Igaz, magyar a lelked neked is.

Kiskapunál, hej, megálltam ottan,
Reszketett a szívem, rád gondoltam,
Rád gondoltam, remegő szívedre,
Fehér galamb, magyar szép lelkedre.

Rád gondoltam, gondolsz-e most énám,
Kis kezedet összeszed melán.
Megértetted-e az én lelkemet,
Mint a szellő a fényes felleget.

Fehér rózsza az én babám lelke,
Fehér galamb az ő nagy szerelme,
Barna kis lány, ha te szeretsz végre,
Felrepülök a csillagos égbe.

ADY ENDRE

MOSLÉK-ORSZÁG

(Megjelent német és francia fordításban is)

Jött értem a fekete hajó
Jött értem fekete vizen.
Álom-királyfit, vitt tova vitt
Moslék-országnak mentiben -
Fekete hajó, fekete vizen.

Moslék-ország, hajh, cudar ország,
Hajh, Hortobágy, zsír-szívű rém;
Hajh, Átok-város, Redves-ugar:
Piszkok-hazám, mit kapaszkodsz belém?
Fekete vizeken jöttem én.

Vagyok a nyugati sirály -:
De magyarnak köpött ki a föld
Moslék-ország a nyakamon ül
Engemet Moslék-ország örökölt:
Nyöszörög a hájszagú föld.

Már nem megyek el, fekete hajó
Moslék-ország hagy' örülj, szegény!
Laza ferdinen, laza ferdinen
Fekete vizen, fekete legény,
Hajh, kutyafáját, szomorú legény.

LEKÖPÖM A MÚLTAT

Leköpöm a múltat
A lélek-pókot, a cudart,
Leköpöm a lelkeimet is,
Mert visszanyihog a múltba.

Én vagyok Málé király
Én vagyok Málé király
Holdfényes, szelíd arcom
Belelobog a nagy éjbe.

TÖRPE-FEJŰEK

Nem dolgozni jöttem ide
Nem dolgozni jöttem ide
Törpe-fejű, mit akarsz tőlem?

Nehéz munka az enyém
Nehéz munka az enyém
Mi vagyunk az Új Undokak.

De jött hozzám egy törpe
De jött hozzám egy törpe
S kérdezte, mit akarok?

„Ti vagytok az Új Undokak
Ti vagytok az Új Undokak
Menjete dolgozni ti is.”

Felgerjedt szittya vérem
Felgerjedt szittya vérem
S rászóltam Törpe-fejűre:

Hát maga megbolondult,
Hát maga megbolondult,
Hogy mindent kétszer mond,
kétszer mond?

ZÁPOLYA ÚR VALLATÁSA

Bíztatva hüvelyzem már másnak
Estjét a Minden-bírásnak.
Hűhós, nagy estveledések,
Beh, én mindenről lekések!
Beh kallóznak már simó tenyerek,
Beh félvén-félek, beh mervén-merek!
Szent jóízét bővizű imáknak
Hagyom már mái Zápolyáknak,
Bíztatva hüvelyzem már másnak
Estjét a Minden-bírásnak.

BABITS MIHÁLY, *a klasszikus*

BABITS BIHÁLY¹

Született Szegszárdon: néhány nappal születése előtt ugyanis titkos figyelmeztetéssel rávette édesanyját, hogy utazzék Szegszárdra, nehogy „Szegszárdon Születtem, Színésznőt Szerettem” című leendő versében az alliterációt elrontsák. Már hatéves korában egészen fejlett nyelvezete volt: az iskolában fél kézzel harmincezer olyan magyar szót tudott fölemelni, ami „B”-vel kezdődik, míg iskolatársainak a fáradtságtól már kilógott a nyelvezete. A fogarasi elemi és a verseci főgimnázium nyolc osztálya jártak beléje, azonkívül nála végzett a budapesti tudományegyetem filológiai fakultása. Majd a technikára került, ahol több szabadalmat nyert, újfajta alumínium ige-kötők-, szó-csavarok- és kettősfedelű mondat szerkezetekre, melyek Edisonnak „A modern verstechnika vívmányai és a villamos nagyanyacsavar” című munkájában is fölemlítvék. Nyersei nyőleg a Nyugatnál nyelentek nyeg: legutolsó kötete, a „Főtisztelendő úr, kérem, az esti takarmányszállítás minden valószínűség szerint megérkezik” című, hosszú feltűnést keltett.

A KLASSZIKUS GYOMORGÖRCSÖK CIKLUSBÓL

FUTURUM EXACTUM

Plutó e torzót márványból szoborta
Ó torzók torza, bőrző Dunakorzó
Ó korzók, korza, őrző dunnaorzó
Mint ferde torta és megint retorta.

De Áfrikában fű az ántipasszát
És négerék masszálnak pántlimasszát
És ott az ég oly régi, égi méla.
S tán pápuákok pengetnek poros fát
S nem lesz Nyugat már, sem Fenyő, sem Osvát
S még él Balázs, még él a méla Béla.

¹ Az eredeti „Mihályt”-t belügyminiszteri engedéllyel „Bihály”-ra változtatta költőnk, azzal a megjegyzéssel, hogy tehetségtelen keresztapja nem gondolt az alliterációkra.

ANTIK SZERELEM

„S megint előlről...”

A szeretőm fiús, görög leány,
Lányos, török fiú, ki egykor élt,
Ahol tajtékot Aagis öble hány.
És Athenben született auzgewélt,
De most közöttünk jár, bár ő egy antik,
Kihez ma lelkem esdve így beszélt:
„Ó kancsók kincse, ó görög romantik,
Orsók korsója, drágamívű borsó,
Akit szeretnek Bélák és a Bandik.
„Te tarfejü, tritóni, tarka torzó,
Dús, dőre dátum és dalos dativusz,
Post, penes, pone, praeter, ablativusz.
„Ki bűn borongva, barna, bús bajusszal,
Beteg bolyongó, béna bink balán...
És szólt a lány, gradus genitivusszal:
„Mi, hát nekem bajuszom van talán?”
S én szólék: Ó, kegyed mély mívű marha,
Ezt mondtam csak a széphangzás mián.
„De hogyha ezt nem érti, drága mirrha,
Egymáshoz nincs közünk, se végre mátul,
Kegyed nem készült, aztán hol az irka?
„Az ember végre még sincs csupa fábul,
Kegyed nem tudja, mi az asszonánc?
Eriggyen, mert rugok beléje hátul. -
(S megint előlről.)

DANA IDÁK²

Lent a lenső lélekuton {Hádesz öblén, [hol a lélek élet - állott (élet - állott, mint az állat) s aspodélosz illatokkal] öblögetve, ablakokba} ablakokba öblögetve, öblögekbe ablakogva és makogva mekegve.

És mekegve és makogva lent a mélybe, ²√lent az éjbe, hol a kéjbe (éjbe, mélybe, kéjbe, éjbe)
Ötven asszony, logarithmus ötven asszony és emelve és kivonva, négyzetekre köbgyökökre,
ötven asszony, hetven asszony, százhuszonhét bűnös asszony, ötven órjas amphorába,
asfodélosz ötven asszony = bűnös asszony, mennyi jött ki, mennyi jött ki.

Százkilencven bűnös asszony, óriási amphorába, ²√amphorába, rába, rába, rába, majd mekegve, (log) majd makogva, mindörökre, mindhiába, (mert hiába [mind hiába] töltögetve, öblögetve) öblögetve ablakokba, ablagokva, és makogva, öblögekbe² és mekegve és makogva, ²√fogjanak meg, fogjanak meg...

(Megfogják.)

² Matematikai költemény

FÜST MILÁN, *a zord*

Hosszú ideig a „Nyugat” körül lebegett, míg nem a szerkesztő feltalálta a Füst-nélküli Nyugatot, azóta csak gyéren jelentkezik. Az 1905-ik olimpiai versenyen egy 35.04 méteres verssorával ő nyerte meg a távköltés világbajnokságát. Első versei spulnira csavarva jelentek meg, kritikusai még nem végeztek a lebonyolítással, s így verssorainak még csak elejét ismerjük, hátulról visszafelé: állítólag így van értelmük. „Aggok a hideg vízben” című drámájának alapgondolatát a leküldött bányászoknak még eddig nem sikerült felhozni. Jelenleg egy hosszabb verssoron dolgozik, visszavonulva birtokaira, a sarokasztalhoz, közvetlen a Fizető Pincér hófedte csúcsai mögött!

EPIGRAMM

1. sor. Jaj, Uram, engem bántanak.
2. sor. Nekem hideg nyállal kenik homlokom is.
3. sor. És bizonyos tekintetben mindig rúgnak hátulról.
4. sor. Jaj, roppant hideg hagymákat eszek.
5. sor. És nekem kezeim ragadnak.
6. sor. Jaj, tele van a föld bélülről kukacokkal.
7. sor. És most jut eszembe, hogy az ember nem él örökké.
8. sor. Jaj istenem, szerkesztő úr, mit tetszik szólni hozzá, hogy az ember meghal.
9. sor. És fekete földben sötét homokot eszik ragadós gombócokba összeragadva.
10. sor. Jaj, keserű így az élet, azér' mondom, szerkesztő úr kérem, borzasztó nehéz az ember élete itt ezen a földön, bizony, bizony, s a súlyos angyal letorpad.
11. sor. S fáklyáját lefelé fordítja.

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ, *a szimbolista*

Született Harsonán, mint „A Hét” belső munkatársa, szerdán, lapzártá előtt két nappal. Még idejekorán megírhatta „Trombitaszónáta” című szoncikkét. Később az „Innen-Onnan” rovatot vezette: ő volt „A Hét” legelső „Innen-Onnan”-istája. Színházi kritikáit ugyanott végezte. „Négy fal között” című verseskötetével tűnt fel, melyet később „Négy fal, egy plafon és egy padló között” helyesbített kiadásban ismert meg a közönség. Több politikai és közgazdasági szonettet írt: jelenleg a Trombitagyárosok Országos Szövetségének tiszteletbeli igazgatója. Ép és egészséges ember, fiatalabb korában tifuszon ment keresztül, és kétszer a Petőfi-társaságba is jelölték, de mindkét alkalommal csakhamar felgyógyult.

„A SZEGÉNY KIS TROMBITÁS SZIMBOLISTA KLAPEC NYÖSZÖRGÉSEI” CÍMŰ CIKLUSBÓL³

Mint aki halkán belelépett.

És jönnek távol, ferde illatok
Mint kósza lányok és hideg cselédek
Kiknek bús kontyán angyal andalog
Mint aki halkán belelépett.

Mint aki halkán belelépett
Valamibe... s most tüszköl s fintorog
Mint trombiták és roppant trombonok
S a holdvilágnál szédelegve ferdül
Nehéz boroktól és aranyló sertül
Úgy lépek vissza mostan életembe
Mint kisfiú, ki csendes, csitri, csempe
S látok barnát, kókuszt, koporsót, képet -
Mint aki halkán belelépett.

VIII

A kis edény.
Oly furcsa és merev.
Aranyhabos tó, emlék-temető
Emlékek ágya, ágyak ápolója,
Mély, puha párna, pincsi, pince, pólya
Emléket emtet, engem temet ő
Fehér és csendes. Ülök rajt, kis ingbe -
És távoli, mély országokba int be
Mint folyt arany és mint ezer ezüst,

³ Harmincyolcadik kiadása megjelent a „Modern könyvtár” huszonkétezredik számában

Oly bús, fehér, olyan igénytelen
Becéz, reámnéz és tréfál velem
Mint egy kis fehér legyező,
Csak rátekintek s így szólok: ez ő.
A jó, szelid, a kedves, pici teknő -
De néha megnő -
És néha horpad s néha szétreped
És szerteszökken szörnyű fergeteg
És a homályban bőszen harsonáz
És akkora már, mint a ház
És ordítunk és sírunk: diadal
És ilyen fiatal
S mint kürtök öble s vérző trombiták
És néha vág.
És néha vég.
És néha olyan, mint az ég.
S mint longa, lingua, lunga, lenge lég
(Még, még.)
És borzadunk az égbe, nyögve, sírva
És néha néz ránk -
És néha olyan, mintha verset írna.

XIII

Én nyafogok
Az életben, mint kevesek
Én nyifegek
Távol mezőkön bőrző levesek
Én nyühögök
Valami van, valami nincs
Én szepegek
Valami kósza, kótya kincs
Én szüpögök
Az éjbe, későn és korán
Én szipogok
Az orromon, e roppant trombitán.

TÓTH ÁRPÁD,
a finom

ADY ENDRÉNEK

Mester, egy ifjú agg, setétlő, béna, sánta
Szól félszegen feléd, motyogva és szeliden:
Kinek halk nyála folyt, borongó, furcsa ívben
Olvasva énekid a vénhedt utcasárba...
S ki elmekegte őket, nyifegve csendesen,
S halk, holdas esteken, vetvén a keshedt ágyot
Te szent nagy Fenekedbe beléomolni vágyott
Málé kis inasod én szörnyű Mesterem.

Alázattal, szeliden, ki ünnepelni jöttem
Könnyes, fakó szívemmel és trottyos térdemen;
Mely úgy fáj alkonyatkor, csúzos bokámba lenn,
Mikor elaggott felhők boronganak fölöttem.
Mert isten vagy, csekélység, és két isten és három
Oly bús, kietlen mindegy... s eszembe jut a tantim,
Ki egyszer látott téged a pályaudvarban kinn'
S szegény, jó grószpapa, ki ellenőr Parádon.

JÓZSEF ATTILA,
az elképesztő

PÜNKÖSDI KOLBÁSZ

Mennyei kolbászok
Döfölődtek szívesen,
Gyémántlencsét rágott
Két fúrása szívemen

Hóttig heverészek,
Egyszer se hibázok,
Hótom után angyalokkal
Vígan parolázok.

ILLYÉS GYULA,
a tempós

KÖLTŐ PÜNKÖSDI ÉNEKE

Lankákon ballagok, alattam a szürcsölő trágya-
Lepte jó Föld szuszog, ballag velem, lép
Nagyokat öreg paraszt, botjára is támaszkod-
Va, integet felém, ahogy járok rajta
Kedvesemmel, olyan ez a homok, amin
Járok, dunántúli magyar föld,
Ráncosarcú, nagybajuszú, csipásszemű
Öreg, hűmmög és krárog és köp
És ahogy ballagunk, billegünk,
Megállok, nem veszi észre
És kiballag ballagó lábam alól
És továbbsétál és én a levegőbe maradok.
És nézek utánna, nyetenye, riska hé,
Hová szaladsz, de nem fordul meg,
Így vádoló, kaszálva a légben,
Pümkösdre virradó magamtermette szarkaláb.

SZABÓ LŐRINC,
a metafizikus

PÜNKÖSDI VERSIKE AZ ESŐCSKÉRŐL

Egy kicsit esett ma délután,
Mentem a körúton át,
Jött szembe egy masamódlány,
Egy polgár és két kalmár.

„Jót tesz a termésnek a zápor”,
Mondta valaki ezt
S lelkemben e szóra kinyílt
Egy mélység s több Mount Everest.

Vérzápor és gennyzivatar volt
Az egész történelem
Harcolt Ég és Pokol és Dögvész,
Tűz és Víz és a többi elem,

Anyag és Erő és Elektron,
Rádium és tatai brikett,
Lent a mélyben Másodfokú Egyenletek
Nyaldostak véres sebeket.

Pünkösdkor tüzes nyelvek
Zuhogtak az égből alá,
Naprendszerek pofozták egymást,
Két rostélyos egymást falá.

Így dudoláztam magamban
S gondoltam, meglepem Erzsikét,
De nem volt nálam elég pénz
S inkább írtam egy versikét.

MAGYAR PRÓZA

MIKSZÁTH KÁLMÁN,

a zamat

JUBILEUM

Múltkori számunkban 27-ik cikkéig érvén el az író, mint értesülünk, az egész ország lázasan készül negyvenéves írói jubileumára, melynek védnökségét gr. Apponyi Albert ömtsga vállalta. Az ünnepelt kitűnő, aki a készülő meglepetésről természetesen mit sem tud, ma a következő levelet intézte lapunk ősz szerkesztőjéhez.

Kedves Szerkesztő és
Kenyeres Pajtásom!

Azt tartja a közmondás, hogy: „öreg legény, fakó bocskor”. Azt pedig már a mi öreg Beóthy Aldzsink se tagadta soha, hogy, mondok, a közmondásnak igaza van. Hát bion (amúgy palócosan) ilyen öreg bocskor volnék már én is, isten kegyelméből, kedves Szerkesztő, meg pajtásom, az úrban. Eszébe juttatják az embernek az ilyesmit, mondogatják, hogy: „negyven éve ír már a mi Kálmánunk” - osztengat rájön az ember nagy csudálkozásokkal, hogy elment az az idő magától, mint tottal a vaskarika.

Most eszmélek csak, hogy megkaptam az írásodat. Nagytudományú levelet írtál, régi pajtásom, mint az egyszeri ember. Hogy aszondod, így meg úgy, írnék valamit magamról, negyvenéves írások után. Mert itt is, ott is beszélnek negyven évről, ünnepről, rendezőbizottságról, meg új kiadásról, de mindezekről én nem tudok semmit.

Negyven év? Úgy vagyok én ezzel, mint a két máramarosi felcser, akik egyszer belejutottak a konstantinápolyi padisah háremébe. Asszonyt szerettek volna látni, de az öreg Mohamed már akkor se kedvelte a magyart. A mi embereinket megfogták, vitték a padisah elejbe.

Persze, haragudott veszettül az öreg. Sorbaveszi elméjében a büntetések válogatott sorát. (Volt, isten segedelmével, elég.) Egyszer aztán nagy eltökélés ül ki a mennyei ábrázatjára: - rendezkedik is rögtön: vinnék le a két magyart a gyümölcsös-kertbe. Keresné ki ott mindenik magyar azt a gyümölcsöt, amelyik legjobban megfelel a szájaízének. Jönne vissza aztán a gyümölccsel a szobájába.

No, úgy is lett. Visszajön csakhamar az egyik magyar, s hoz a kezében nagy várakozásokkal egy szép, hamvas duránci szilvát: - gömbölyűt, mint valami piros pici száj. Rendeli erre a padisah: fektetnék le a magyart, kötnék oda a padkához: - gyömöszölnék bele az orrába a szilvát.

Le is kapják a mi emberünket, oszt kezdik az operációt. Jajgat szörnyen kínjába a magyar, a padisah pedig terpeszkedik a padon, s elégedetten nézi az eljárást. Hát a legnagyobb jajgatások közepette egyszerre csak széthúzódik az ember ábrázata, néz az ajtó felé, és torkaszakadásból kacagni kezd el, de úgy, hogy még a könnyei is potyognak.

Nagyramered a padisah szeme, és dühösen rivall rá az emberre: mit nevet? Az meg kinyújtja kezét, és fuldokolva a nagy derűtségtől, hebegi kacagva:

- Ott... ott jön - a társam - a társam - egy görögdinnyével!!!...

Hát bizony, így vagyunk, mi magyarok, kenyeres pajtásom. Azért ne is beszéljenek nekem jubileumról, meg új kiadásról, meg ezerkétszázhusz forintról, ami eddig összegyűlt (nemzeti adakozásból! mintha bizony adakozna a nemzet!), mert én azzal úgy vagyok, hogy sehogy se vagyok. Írtam-e, nem írtam-e, negyven esztendeig: a kisujjam tudja, meg a mátészalkai esperes.

Tudtok is ti gyűjteni, ti fiatalok! A jó Beöthy Aldzsi (már én csak így hívom) az tudta a módját, isten nyugosztalja érette. Mikor a mi nagy Jókaink negyven esztendőig írt volna, velem együtt ment el Tisza Kálmánhoz (ott lakott a régi Postaház utcába: - ma susztermester lakik ott - a mai miniszterelnöknek nem kell lakás: Bécs a rezidenciája!) - mondom, oda megyünk Tisza Kálmánhoz, oszt' csak rászól az Aldzsi: „Kegyelmes uram, nem így kell azt csinálni. Hanem guberáljon ki az állam százezer pengőt a mi Jókainknak, mert, mondok, százezer pengő sok van az állami kasszába, de Jókai csak egy. Legföljebb kettő!”

Ki is guberáltak. Hát azért mondom, nem tudok én semmit erről az én negyven esztendőmről.

Hanem, íme, elfecsegem megint a drága időt. Bocsánatodat kérem, kedves bátyámuram meg író társam, de nekünk öregeknek, tudod már, nekiereszkedik olykor-olykor a tollunk. No, áldjon meg az isten, aztán el ne felejtsd a te öreg barátodat

a jubilánst

P. S. Tisztelt Szerkesztő Úr! A fenti levelet a tárcarovatban tessék kiadni, vasárnap, nagyított betűkkel. A száz koronát postafordultával szíveskedjék folyósítani. Húsz koronát kérek külön a levélben előforduló adomáért, amelyet át kellett alakítanom. A humort beleszámítom a száz koronába, de a levél végén lévő ellágyulásért tíz korona többlet számítandó be.

Kiváló tisztelettel
Fenti

BRÓDY SÁNDOR,

a meleg

EDÁM HANNA

Novella

I

Az asszony, estvelen, lement a lovakhoz, és mézes cukorral csiklándozta a fülüket. Jó volt a lovakhoz - szépen, de csak finoman, fölénnyel keveset -, ám akkor estve volt, férje bent tarokkozott, zsíros kártyával a pöszmegi birtokot ették nagyurak, asszonyevők, nehézjárásúak. Hajnalban kijött az ispán.

- Maga jőjjön be - mondta neki. - Kellene maga. Nekem.

Az ispán nehézbeszélésű ember volt, karakán magyar, felvidéki, de Helsingforsban - mondják - furcsán szeretett egy frank grófnőt, nem átallda, pedig bírta. Most lót evett néha, elment.

Az asszony - Annának hívták, de szép teste volt, tudta -, Anna még bement akkor a szobába, megsiratta a macskát - Lefkovics - kicsi könnyeket sírt, nem komolyakat. Két bölömbarackot evett, héjjában, úgy szólt oda az emberének.

- Én most elmék. Innen. Egészen elmék, magának. Maga ezt érti?

Hagyta, legyintett, de később meghalt bele, nem bánatból, talán bosszantásból, kis szerelemmel.

Anna még csomagolt reggelre kelvést, fülbevaló beléndekolajat csomagolt, rucát, a kövérjét. Kis prémsipkát, jó az télire, férfinek. Kis lányát is ápolá képén, becézte asszonyság, lúdszíros kenyérhajat vetett oda.

- Te meg maradsz, te. Majd, akkor, az apádnak. Az apádról.

II

Gyertyaszentelőhöz télire vastag dinnyét cukrozott, de már tíz éve volt, ispánéknál, elhagyta magát.

Falusiasan bekötöze fejét, az ispánt ette vala, mi tudtuk, nem rosszaságból, kellett. Vért hányt, eldalmahadott, nem baj. Vonta a lábát, egy reggel, erdőben, két oláh esztergályosok, igen megszerették volna.

- Fikarc - mondta nekik, nem mérgesen, elnézően. Aznap krétás lepényt tett a gyomrára. A püspök - lánykorában bérált, öreg - ótta pedig. Nagymagas pap volt, csakhogy a dunyhákat szerette kiváltkép, iharos dunyhát rakatott dereka alá, pászmás csipkével, degeszre tömve. - Asszony, az asszony - pöszmögte még. - Vissza kellene, vissza. Oda.

Még elbúcsúzott, de már ment, míg csókolta, vissza, oda.

III

Az orvos őszre behozatta a dágványt, kellett az üszőnek, miegymás. A bégek is fel voltak kaptva, szájrágásban kicsipkézték a nyelvük, más hiba nem volt. Tíz évig így volt mindig, azóta.

Akkor, tíz év után, nem előbb, estenden jött haza az asszony. Bement a hálósobába, a férje már lefeküdt akkor. Nem bántotta, helyet csinált magának. Két régi befőttet evett, haluskamártással, kevésbé; az ágyban. Ikrás bort ivott rá, májat, gombócosat. A kislányának is adott, szájból. Mikor fölébredt volna a hitese, átemelte hozzá a lányt.

- Most én itten maradok, most - mondta még. - Ezt meg kedvellje, ezt. Maga, ezt. Ma. Ga. Ga. Gá. Gá, gá, gá.

Gágogott, de asszony, erős, érteményes, még elaludt, lábát felhúzta, Anna - mondják - és szép szelíden.

KRÚDY GYULA

BUDAPEST - NAGYREGÉNY

MÁSODIK FEJEZET

Európában jobbra, a harmadik zsalugáter mellett állott akkor egy kocsmá, félig a földben, melyben régi kisasszonyok délután strimplit hímeztek, és az eresz alatt Knezmicsné fekete macskája poros akácfákról és a dülőút végén korhadozó fakeresztek ódon zenéléséről ásítózott. Hatkor megszólalt ebben a kocsmában egy kis princesse, régi kőrisfából, ennek a fejében apró zenélő szerkezet volt, és ezt zenélte: „Du hast mich nie geliebt, Augustin.”

Délután Knezmicsné és a régi kisasszonyok promenádére indultak, végigsétáltak a redut környékét, aztán letértek a Városerdőn túl, a Tattersall felé.

Ottan éppen repülőverseny volt, Knezmicsné és a régi kisasszonyok a hatos fészker előtt álltak meg, és benéztek. Székely, a kurátor, betessékelte a régi kisasszonyokat, és megmutatta nekik a repülő masinát.

Ódon, tömör masina volt, a harmincas évek patinájával. Két szárú felülete kalotaszegi varrottas bádogból tompult; rozsdás, régi vasak tartották össze a kedves, otthonos, nyikorgó szerkezetet. Ilyen régi, harmincas repülőgépe az egész városban csak neki volt, a „főúrnak”, ahogy nevezték. Az ülés barnásvörös, nyítt bársony: két kis ablaka, amin az utas kinézhetett, pókhálós üveggel; - az ablak peremén muskátlis cserepek. Kormánylapátját egy csepli tutajból eszkábálták oda; a kormány szélén még rajt’ ült egy öreg tót, akit ottfelejtettek, és olyankor, mikor a gép dőcögve és nyikorogva felszállt a levegőbe, az öreg tót furulyázni kezdett. A légsavarra - régi zsalugáterekből eszkábáltatta össze az uraság - nefelejtseket hímeztek régi kisasszonyok, könnyhullatások között: a légsavar szélén, olyankor, mikor repült, két kékdolmányú hajdú ült, hosszú féderes ostorral és zsalugáterrel - ezek néha rávágtak a motorra, ha elakadt, különben keveset beszéltek, hanem a bajuszukat pederték. Teteje is volt a gépnek, jóféle, illatos kecskebőrből, amin régi rovátkák sorakoztak.

Ilyen volt a „nagyúr” masinája. Ha útra kelt, a két hajdú belevágott a kis kávéfőzőbe, ami motorul szolgált: ilyenkor a harmonikás ferde kéményen fekete füst szálldogált fel a kékséges égbe. Nagy dőcögve és nyikorogva felszállt a masina - ferdén mászott a levegő kátyújában, berregett a gőzdaráló, a muskátlik lebegtek, a hajdúk zsalugátereztek... aztán egyszerre megállt az egész miskulancia. Ilyenkor régi, színvas létrát támasztottak neki, és a régi kisasszonyok lesétáltak ezen a létrán - földre, mint az angyalok.

A NEGYVENKETTES ZENÉLŐ MORDÁLY

Harctér, 1916.

Egy napon Szindbád arra ébredt régi, mahagoni ágyában, hogy elfelejtette a mályvaszínű dáma nevét, akivel aznap találkoznia kellett a Normafa alatt.

Ebben az időben Szindbád lelkében nagy változások voltak észlelhetők, amikről ő maga is tudott. Valamely hatással lehetett rá bizonyára az a régi könyv, ami fehér nachtkasztliján feküdt, s amit az este olvasott, de nem értett.

Igen régi dolgokról volt szó ebben a könyvben, melynek címlapjából egy szép este Szindbád fidibuszt csinált, s így a dátumot nem volt módjában megállapítani. De lehet, hogy már egy vagy két hónap is eltelt azóta, hogy ezt a könyvet valami régi levante vagy íróné megírta: valami gorlicei vagy milyen áttörésről volt benne szó, úgy látszik - és Szindbád az áttört strimpfikre gondolt, amit a régi Spenót utcában látott egyszer, a „Gerlicé”-hez címzett fogadóban. Azonfelül valami negyvenkettes ágyról is beszélt a szerző, de Szindbád nem tudta eldönteni, hogy látta-e azt az ágyat, azokban a vidéki vendéglőkben, ahol gyakran megfordult, s ahol finom dámák cipellőjéről és parfümjéről álmodozva, sokszor feküdt egyedül és elhagyatva. Ebben az időben Szindbád nem volt jókedvű.

Ebéd után a találka helyett (mivelhogy a mályvaszínű dáma neve még mindig nem jutott eszébe, és mivel restellte volna ezt elárulni) még egyszer megnézte azt a könyvet Szindbád, és végleg lemondott róla, hogy eszébe jusson, miről is lehet benne szó.

Különben is Szindbád nem szerette az effajta régi könyveket: ő az illatos és patinás jelent szerette, a pillanatok örömeit, egypár barátot, akikkel elbeszélgethetett a napi eseményekről, színésznőkről, Füredről, holdas estékről és krizantémumokról, miket kesztyűs kezek nyújtanak ki a szála vasrostélyán keresztül. Éppen azért elhatározta, hogy ma bemegy a New Pilvaxba, egy ábrándos Zerkovitzgavotte-ot meghallgat, és korán lefekszik.

A barnult asztalok mellett már ott ült a rendes társaság. Degré Alajos, Kuthy, Pákh Albert, Vay Sándor, Vachott Imre, Lakatos László, Balassi Bálint, Molnár Ferenc, Tinódy Lantos Sebestyén Károly és a mindig graciózus, mindig illatos és finoman mosolygó Jules Bakti, a „márki”, ahogy maguk között nevezték. Régi, nehéz ezüstkanalak csilingeltek finoman a régi csészékben, melyekben a régi, ódon kávé füstölgött - egyesek régi, patinás sonkát ettek tojással. A zenélőóra finom kis hangja az „Irigylem a kannibál nőt” kezdetű valcert ismételte.

Szindbádot felcsillanó szemekkel fogadta a kis társaság. Lakatos László éppen Laborfalvy Zsazsáról áradozott, aki a Teátrumban éppen tegnap alakította egy merész, modern eszméssel harcoló, aktuális dráma hősnőjét: mindenki irigyen hallgatta az előadót, mert köztudomású volt, hogy verset írt egy olasz grófnőhöz, amit az illető nem kapott meg, mert a levelet visszaküldték a határról, „Kriegszensur durchgelesen und rückgesandt” felírással. Senki sem értette a társaságban, mit jelent ez: hát már nem lehet olasz grófnőhöz verset írni?

- Ma egy furcsa, régi könyvet olvasék - kezdte el Szindbád gondolkodva. - Szeretném, ha volna közületek, aki megmagyarázná nekem, mit jelentenek egyes dolgok, melyeknek értelményét fel nem foghatom, nem lévén járatos a régi kultúrhistóriában. Valami gorlicei áttörésről van szó, ezt még megértém, mert az áttört strimpfliket kedvelem - ami a drótakadályokat illeti -

- Ez csak a krinolinszoknya drótja lehet - vetette közbe L. László -, nem tudnám, mire lehetne még a drótot használni ezenkívül.

- Hanem a negyvenkettes ágy, vagy ágyú, az mi lehet? - tűnődött tovább Szindbád.

Ezen hosszan vitatkoztak, mindenki más verziót tudott - egyik gáláns történetet mondott el valamely úri színésznőről, akiért a Városmajorban két testőrkapitány duellált. Egy holdas este aztán a régi Rondella körül spinétet ivott holmi szerelmes poéta, szívére szorítva a dáma csipkés legyezőjét.

Végre Balassi, Molnár F., Sebestyén kezdett beszélni, és elmondta, hogy az ő nagyapja szólt neki valami háborúról, ami nagyon régen volt ezen a vidéken, talán két éve, vagy még több - és hogy akkor ez a negyvenkettes nem is fekvőhely, hanem mordály volt, fustély, vagy karabély, vagy mi, amit a régi, régi katonák használtak.

- Mordály? - mondta eltűnődve Szindbád - úgy képzelem, hideg báli éjszakákon használták, a városon kívül: piros, kopott lakkal volt befestve, csikorgó fogantyúkkal - szőke leányfej volt ráfestve, akvarellben, két kis galambbal - és egy kis ezürtlánc lógott róla, amit, ha meghúztak, a mordály muzsikálni kezdett - O du lieber Augustin -

- Zenélő mordály - sóhajtott László merengve -, istenem, milyen szépek voltak ezek a régi dolgok... Istenem... a huszadik század... ezerkilencszáztizenhat... mért nem éltem akkor... mért kell nekem ausgetippelt a negyvenes években élni, közvetlenül a szabadságharc után, sré vizavi a Biedermeiertől...

- Igaz... miért kell... - sóhajtották együtt... és kívülről, a Rondella felől bólogatott a visszhang - „hát miért?”

MOLNÁR FERENC

NDR.

Első hatezer oldal

I

Egy pesti fiatalember ült a Központi-kávéház teraszán, közönséges fiatalember, és arra gondolt, hogy a menyasszonyával való szakítás, hálaistennek, minden különösebb vérzés és fájás nélkül fog menni, annál is inkább, mivel ő nem egy író vagy művész, akinél esetleg nagyobb emóciókat vált ki és mélyebb nyomokat hagy az efféle dolog, hanem egy egyszerű ügyvédjelölt. Ez a fiatalember ugyanis *nem* volt író, hanem ügyvédjelölt volt, erről szerző garatál és becsületszavát adja, annyira nem volt író, hogy inkább utálta az írókat.

De a menyasszonyát utálta legjobban a világon.

II

Zerkovitz Ella, az előbb említett fiatalember menyasszonya, nem az a nő volt, akibe az ember beleszeret. Az a nő se volt, akibe nem szeret bele az ember, inkább az a nő volt, akibe vagy beleszeret az ember, vagy nem szeret bele, mégis beleszeret. Zerkovitz Ella az a nő volt, aki egyszerűen nem fontos, aki után az ember megfordul az utcán, de miután megfordult, már nem tudja, miért fordult meg, és legjobban szeretne visszafordulni. Többnyire vissza is fordultak a férfiak. Ha lett volna valaki, aki Zerkovitz Ellával mélyebben és behatóbban foglalkozott volna - aminthogy ilyen eddig még nem akadt, és nem is fog akadni -, az meglepetve vette volna észre, hogy Zerkovitz Ella egészen közönséges kis tucatnő, egy hajderekata, egy gyerünkcsak, egy kis mittudoménmilyen, egy kis ügysebánom és fogalmamsincsrólamiféle és így tovább. Egyébként feltűnően csinos, de alapjában véve meglepően csúnya leány volt, inkább buta, mint szép és inkább szeplős, mint jó tanuló. Egyik lába tíz centiméterrel rövidebb volt, mint a másik, de ezt nem igen lehetett észrevenni, mert viszont a másik lába tíz centiméterrel hosszabb volt.

III

Andor kinézett a kávéház ablakán, és még egy konyakot rendelt. Most, hogy végleg szakított a menyasszonyával, úgy érezte, hogy még maradhat egy-két hónapig. Alapjában véve nagyon okosan tettem, gondolta magában elégedetten, hogy ezt a dolgot leráztam a nyakamról. Olyan világosan látta most, mint még soha, hogy milyen közönséges, ostoba, rossz szívű, csúnya, jelentéktelen kis vacak volt az ő menyasszonya. Kis vacak, mondta magában, vaccak, két c-vel, az én kis vacakom, rongyom, senkim-benkim, szívverés kis vacaka, nem is szabad vele törődni, édesanyám, kisanyám. Juj, de örülök, hogy vége, mondta, sírni tudnék örömben.

És belesírt a kisimbiszbe, kisért a kisimbisz közepéből azt a kis szardíniagyűrűt és jajistenem, mondta, de örülök, hogy nem vagyok egy afféle rongy szentimentális ember, mint az a bűdös hulló falevél a Zerkovitztól.

A pincér hozta a konyakot.

I

Egy konyakot rendelt, és kinézett a kávéház ablakán. És hát nem és nem, tűnődött magában Andor, reggelfelé, miután harmincnyolcadszor ölelte magához szerelemtől reszkető, meztelen testét a nagyhercegnőnek, aki rábukott az utcán, és nem akart lemenni róla, és ide is velejött, a szuterénhelyiségbe, ahol már egy fél éve várták a reggelt, mert úgy volt, hogy Andornak reggel sürgős dolga volna a hivatalban. És hát nem szeretem, hát mi ez, azt az utolsó, piszok kis nőt, mondta ijedten - de hát akkor honnan ez az irtózás, ez a közöny bennem ezzel a kis nővel szemben, akivel csak harmincnyolc éve élek együtt, még csak kilenc gyerekünk van, és én máris csömört érzek? No de most már biztos, hogy egy utolsó nő az a Zerkovitz Ella, egy senki, jaj de rájöttem erre, de rájöttem, istenem, de jókedvű vagyok, de kiismertem azt a Zerkovitzot, azt a dalköltőt, mégiscsak egy hallatlan, hogy eszembe se jut többé, hogy az ember így tönkremenjen, így, ilyen utolsóan, hiszen nem is olyan szép ember az az Ányos Laci, hogy ennyire fájjon, csak mikor a saját dalait énekli, csak akkor szép, de énnkem nem kell, nekem nem, ha idejönne, elszaladnék, csak megdöglök bele.

Felhúzták a nagy csillárt, a biliárdasztalon harmatosan csillogtak a friss golyók. A kék hegyek mögött lassan, méltóságosan kidugta fejét a fejeramt.

- Fizetek - mondta. De már tudta, hogy Ányos Laci mélységes szép szemeiben is csak a menyasszonyát szereti. Mit ér, hogy dalköltő, mit ér minden. És lassan, élvezettel megnyomta a revolver ravaszát.

II

Rendelt még egy ablakot, és kinézett a konyak kávéházán. Most már szelíden és csendesen mosolygott; mint egy kisgyermek, aki tudja, hogy mi illik, csendesen és okosan figyelte, vizsgálta önmagát. Öreg, illedelmes csecsemő lett, már csak Ányos Laci és a menyasszonya iránti véghetetlen, tépő közöny élt benne, az az érzés, hogy teljesen megfedkezett róluk, és hogy már nem bánja őket, és már úgy unja az egészet, ezt a dolgot a menyasszonyával, mint a dögöt - minden más kiszáll belőle. És okosan, kedvesen, szelíd mosollyal figyelte, kicsit gúnyosan figyelte, hogy patakzik elő két szeméből a véres könny, és hogy bömböl elő a torkából a sivalkodó sírás két óra hosszat, megállás nélkül. Szerelem múlásán ne fogjon el bánat, énekelte zokogva, és pokolian mulatott rajta, hogy ez hogy meghatja őt, és azt is, hogy ha nem szeretsz, mért csaltál meg, és felállt, és egy slukkra felhajtotta a marólúgot, pedig igazán nem egy szentimentális ember volt.

- Fizetek - mondta, és csak aztán esett össze.

I

Utolsó napja így telt el.

Ablakolt még egy rendeletet, és kikonyakolt a könyökömön. Most már tudta, mit kell tennie. Csendesen felállt, felment a negyedik emeletre, becsöngetett egy Weisz nevű óráshoz, de mielőtt az órás kijött volna, visszament a harmadik emeletre, és a pénztárcáját betette az ablakmélyedésbe. Aztán a közoktatásügyi minisztériumba hajtatott, kedvesen elbeszélgetett a portással, és szelíd, bánatos hangon szalámit kért tőle. A szalámit átkötötte piros szalaggal, de nem adta postára, hanem gondosan becsomagolta a kefék közé. Pontosan kifizette és elküldte a kocsit; kicsit, nem sietősen sétálgatott a földalatti villamos két állomása között. Fél négykor megnézte az óráját, elmosolyodott, felment az Aradi utca 42-es számú házának harmadik emeletére, a ház mestertől elkérte a kapukulcsot: és közben, míg odaadta, megette a stamperli meszet.

És egyszerűen, minden póz nélkül felkente füleire a spenótot.

II

Az orvos azt mondta, hogy tudományos szempontból az eset elég rendkívüli. Csak úgy történhetett meg, hogy Andor, mikor aznap este bement a kávéházba, nem vette észre, hogy Pest a Szélesség 0 fokán lévén, az éccaka hat hónapig tart. Az ötödik hónapban már észrevett valamit, de akkor úgy gondolta, hogy most már nem érdemes hazamenni a kávéházból, hisz egy-két hónap múlva hajnalodik már, és megspórolhatja a kapupénzt. De szervezete nem bírta az éjszakázást.

Egy perccel az agónia előtt az orvos a beteg szája fölé hajolt és megkérdezte:

- Legyen őszinte - a menyasszonya miatt ölte meg magát?

Andor csendesen bólintott. Az orvos eltűnődött.

- Szép leány? - kérdezte aztán tiszteletteljesen. A haldokló rettentő erőfeszítéssel biggyesztette fel száját.

- Ízlés... dolga... - lehelte alig hallhatóan - nekem... nem tetszik...

Annak a hordárnak, aki a gyászjelentést felvitte a lapokhoz, elől hiányzott az egyik foga.

ÁTTÖRÉS PERGÓTŰZBEN

Sajtóhadiszállás

A lafettáknál három tiszt áll, és valamit integetnek a kezükkel: előrebökik az ujjukat, aztán megint visszarántják - innen, a két fa között, ahol autónk áll, úgy néz ki, mint a svéd tornázás, vagy mint mikor valaki az ujjait ropogtatja és számol. És mikor előrebökik az ujjukat, azt mondják „meg” és mikor visszarántják, azt mondják „glesz”. Ebből annyit hallani végre, hogy „glesz”. És minden „glesz” után egy sipító hang így tesz „zimm” - úgy, hogy az egész összefolyik és így hangzik „gleszim”.

Most ez a gleszim van itten, az egész világ gleszim és mindenütt, északon és délen. Franciaországban és az ír partokon azt mondják egymásnak: gleszim. Ez, úgy látszik, így van.

Ezt a gleszimet úgy hívják hivatalos nyelven: pergőtűz.

Az ezredes megáll előttünk, és valamit csavar egy tárgyon, aztán fölemeli és körösztlénéz. Visszafordul és int, nem értem, mit mond, a sofőr érti, és lassan megindul. Az ezredes fölemeli a kezét, mintha egy láthatatlan drótot fogna meg a levegőben, szinte hallani lehet a drótot, amint így tesz: ssss.

Most egy dombra érünk, aminek olyanféle formája van, mint egy széknek - a szék támlája kifelé van fordítva, három egyenes fa, amin keresztül ki lehet nézni, és lent terül el a síkság, mélyen alattunk, egészen a láthatárig, ahol vékony vonalak húzódnak. Az ellenséges lövészárkok.

Ha így nézi az ember, semmi különöset nem lát rajta - egy nagy tepsi, aminek a széle föl van kunkorítva, és az egész be van kenve zöld vajjal. Elöl, közvetlenül alattunk az ágyúk és az ágyúk előtt, kis távolságban egy vastag, tömött, töltésszerű vonal - az összecsavart lepény, a tepsi szélén. Ez a lepény a mi gyalogságunk.

Az ezredes odajön, és udvariasan köszön. Bátorítóan mosolyog ránk. Wir werden etwas sehen, meine Herring. Így mondja Herring, vagy legalábbis így lehet érteni. A sofőr megmagyarázza, hogy támadás lesz; a szemben levő állásokat, amiket hat hónap óta tart az orosz, el kell foglalni.

Kimászunk a két fa széléig, most a szék támláján himbálózunk és lenézünk. Elöttem egy fű áll, és néz.

A gleszim most egészen lent van, mélyen, és már csak úgy hallani: szi, szi. Fél óra telik így el. Erős, kis robaj hallatszik, nem túlságos. Egyszerre, mintha remegni kezdene a levegő. Valaki meglök, mond valamit nem hallom, csak a szája mozgásából értem, hogy most, most, nézzek minden szememmel.

Kinézek. Nem látok semmit, a meine herring sem lát semmit. De igen: a tepsi szélén a lepény mintha lassan mozogna: fortyog és fölfúvódik, mintha begyújtottak volna alája. Aztán óvatosan kifordul, rá a tepsire és szélesedik. A fortyogás egyre nő, brumm, brumm, így tesz. Meine herring.

De csak ezt hallom és ezt látom, és közbe a fűre fölmászik egy katicabogár, óvatosan dörgöli a lábait. Az egész világból, a gleszimből és a tepsiből és herringből, ez a katicabogár dörgöli a lábát, és egy percre elszörnyűködik az ember. Milyen furcsa. Ma egy éve a Margitszigeten

ültem, és kávé ittam, és a pincér azt mondta: alásszolgá, urasága. És a kávéház még most is megvan, és az emberek ülnek, és málnaszörpöt isznak, és irodalom van, és azt mondják: Kovács úr, eljön a színházba? Kovács úr szívesen szokott színházba járni, ma miért nem jön színházba, Kovács úr? - és Kovács úr, doktor úr, azt mondja: igen, esetleg, kellemetesen, miért ne, doktor Doktor úr. Hol van ez? Mi volt ez? Szavakban beszélnek. Múlt héten egy feldspítáiban láttam azt a pincért, be volt löve a melle, de nem akart feküdni, három napig ült egy szétlőtt ágyú csövében, és folyton tüzelt, már belelőttek, lőtték az ágyút, a földet, pincért, de a pincér hangosan nevetett, és egy hosszú rudat kidugott a csőből, amire az volt írva: „Az Est” - és vicces kuplékat mondott, és néha csendesen azt mondta „idi samjám”, így mondta „idi samjám”, de az „idi samjám” nem gyött.

Igaz volt az, hogy éltem és kávéház volt és újságok, amikbe írtam és csészek és emberek?

Most nem erről van szó. A sofőr lehozza a csokoládét az autóból, terít nekünk, és ő is szürcsölni kezd. Párnát tesz alá, hogy jobban kihajolhassak, és mozog a fejével, hogy nézzek.

Nézem.

A lepény már kifordult, és lassan szétterül a tepsin. Most kiderült, mi volt a lepényben: zöld piszke volt benne, ez a mi hetvenhetesünk. És néhol egy szem mazsola kiesik a tepsi szélére, egy piros vagy barna mazsola, és akkor két fehér mazsola odaszalad, beteszik a hordágyba, és hátraviszik. És közbe gleszim és megint gleszim.

De a másik oldalról is forog valami: cukrozzák a lepényt. A gépfegyver mint a filmek perforációs gépe, működni kezd.

Egy finom arcú, fiatal testőrtiszt fut le hozzánk az autó felől. Messziről integet, V betűt csinál a két karjából. Egy szakácskatona a feketét osztogatja ki éppen köztünk.

- Megvan! Megvan!

A vonalat elértük.

Lenézek. A lepény szétterült, a tepsi szélén fölkunkorodott.

Szeretnék kiabálni valamit. De csak annyit tudok mondani: igen.

És eszembe jut, hogy most odahaza az emberek sétálnak az utcán, és nézik a házak tetejét, és lélegzetet vesznek. Valami különös láz fog el, valami sajnálkozó harag, és akkorát hörpentek a feketéből, hogy megégetem a számát.

Idi samjám.

KARINTHY FRIGYES

KÜLÖNÖS ESET

Egészen egyszerű magyarázattal

Ma ez történt velem.

Jövök lefelé a lépcsőn, a harmadik és negyedik emelet között. A negyediket már elhagytam, tehát nyilvánvaló, hogy most a harmadiknak kellett következni, ha általában hinni lehet a forgatónyomatéknak, mivel a lépcső az úgynevezett csigalépcsők műfajához tartozik.

*

Ekkor hirtelen megdöbbenve álltam meg.

Egy gondolat ragadott meg, olyan erővel, hogy kénytelen voltam megállani.

Miért nevezem én ezt a most következő lépcsőt harmadiknak?

Hiszen alulról számítva valóban harmadik, miután a házat alulról kezdték el építeni, s végre is ez a jellemző, hogy így mondjam, ez a sorsdöntő és végzetes motívum, egy ház életében. A ház szempontjából - ha beleképzeljük magunkat a ház lelkébe, ami egy lelkesebb, tehetségesebb, mélyebb és valódibb korban lehetséges is volna, csak a mi gyalázatos és ostoba századunkban tűnik lehetetlennek, ebben a korban, melynek szelleme egyszerűen nem akarja elismerni, hogy a ház is ember, miután ember alkotta, csakúgy, ahogy az emberben, Isten alkotásában, van valami isteni - szóval, a ház szempontjából egészen közönyös, hogy valaki felülről jön lefelé, vagy alulról megy fölfelé. Ő, mármint a ház, üres óráiban vagy olyankor, ha gombozni akar gondolataival, nyilván alulról számítja a saját emeleteit, mert gyermekkori emlékeiben így szerepel ez a sorrend. Viszont az ember, mármint szerény, de ellentmondást nem tűrő személyem, abban a helyzetben van, hogy tetszés szerint képes lefelé és fölfelé mozogni, nem úgy, mint a tárgyak - miért alkalmazkodik hát a tárgyak terminológiájához, miért veszi át a ház önmagára vonatkozó kifejezéseit? Világos ugyanis, hogy olyankor, amikor *lefelé* jövök, az én utam szempontjából a negyedik emelet az *első* és az első emelet a *negyedik*, éppen mert előbb jutok amahhoz, mint emehhez.

De ha ez igaz, márpedig igaz, akkor mit jelent az, hogy *le* és mit jelent az, hogy *fel*?

*

Zavaros mélységek nyílnak meg e kérdés nyomában: mélységek és magasságok.

Megállok a két emelet közt, mintha gyökeret vert volna a lábam.

Éppen jön a postás.

Tessék, aszongya, tessék aláírni, aszongya, és nyújtja az ajánlott levelet az ügyvédtől, hogy aszongya, hogy fizessek, aszongya.

Megállítom a postást. Állj meg, barátom, vándor, ó állj meg - mondd meg nekem, merre kell menni ezen a lépcsőn fölfelé és merre lefelé, mert én elfelejtettem...

Erre tessék, erre visz lefelé az út, mondja ő udvariasan.

De vajon biztos-e benne?

Az Ember útja felülről indul. De az Út embere alulról kezdi. A *felül* mindig *alulmarad*, afelel nyugodtak lehetünk.

De *vagyunk-e* azok, amik *lehetnénk*?

MÓRICZ ZSIGMOND, *a tősgyökeres*

NÉPIESCH

Igen, most valami újat kezd a kezdő író: júliusra tehát beiratkozik a népies iskolába, ahol Móricz Zsigmond osztályfőnök úr vezetése alatt káromkodástant, asztamateremtetteológiát, kutyafalógiát, beszéd- és förtelemtant és köpészetrájzot tanulmányoz; rendkívüli tantárgynak heti két órában helyesírásról leszoktató testgyakorlatokat végez. Első írásbeli dolgozatait itt nyújtja be a Nyugatnak.

(Folytatás)

Turi Dani ozstán mégis hazakódócott, de a lelke fenekin, meg a fenekelkin nagy, nagy keserves fenekedésekkel győzte az életit.

- Hej, muramista, muramista - ódódzott a nyelvije nekije -, bé tökkel vágtaal csülökbe.

Megaztánis a felesége eszmélkedett a jobbérzésébe, és attul úgy, de úgy összefancsorgott a lelke leve-se, hogy szinte bőrzött. Akkor, mint a kanoroszlány, kibicsakta a nyakát, a szeme is megnyikkant bele - aztán akkor úgy ment Turi Dani, szélesen, peckesen, nagytehetem-séggel, úgy ment végig araszolva a nagy utcán. De közben tarajashorgas, úri bőfögés nyomta, nyefegette a torkát, azt meg legyúrte keserűen: izgatta, vágta, gyömöszölte, gyomrintotta a nagyérzés, nagyfeneérzés, hogy az erei úgy daggtak a nyakacsiggályán, mint téli teplincze a vágáskor. Az a szeginasszon! Az a szeginasszon!

Eccere Bira jön vele szembe, az meg csak ránézett, megnézte a testivel egészbe, és csak úgy sunysuttyából odapistangolt a nagy-erős hím szemébe. Csak úgy, a hóna alól nézte, de a cippes derekát végig-riszákolta valami fortymeleg.

- Hej, muramiste, te Bira, merre lófrász? - beszélt Dani, de a szemét már elöntötte a hím-es vérharag.

- Merre? - rüstölt a ján, nyelveskésen. - Merre, hát mér, aszongya, kee! Amerre fekete jérce jár: a lábán.

S megrisszantotta újfent a derekahajlását.

Dani akkor nem szólt, hanem eccercsak nagybüszke hímdagadás fogta el: - a két szeme elnyálladt, betaknyadzott a hévtül: kicsurgott a pörses, duzzadt férfiszája: - a nyakaere félméterre kilógott, és úgy megszoringatta zekéjét, hogy kicsattant a golyvás hátulja. Azzal csak félkézbe kapta a jánt, egyet roppantott és megcsóválta a feje fölött. Úgy lett meg a ján, aztán visszaesett, mint a rongy, nyafilán, szétnyúlva, kehesen.

A férfi csak nézte, és már torlakodott a torkában a nagyutálat. Valami erős, mélységes lágyság fogta el, héj, muramiste, muramiste - azzal fogta, béköpött, odapökött az erős, széles tenyerébe egy féllitert, azt hozzácsapta a jánhoz, hogy csak úgy liccsent.

Úgy ment el, mint az Isten.

Kimeresztette a nyakát.

Vitte a nagyerős lelke.

A tábla végébe meg ott állt a walesi herceg felesége, annak a törékeny testét végigbizsenbozsongatta valami borsódzás, babzás: - úgy nézte a férfit, hogy málladt tőle a fehér melle. Különösen a köpést nézte. Ilyen szépet, igazit, hímeset még nem látott. Ilyen igazi, erős férfit.

Az meg csak jött felé.

- Mi járatban erre, Turi uram - kérdingette a hercegzasszony csak úgy közömbösen.

- Instállom, usgye, aszongya, butykos, lölkem - mondta Turi Dani makacs-mereven. S egyszer-csak, fogta, s akkorát bömbent, ordantott a torkával, hogy a szája kétoldalt kirepedt a füléig. Valami forróság fogta el a hercegzasszonyt: - a hímség ilyen förtelemszép nyikkanására. Elszédült, megkábult, összebágyadt, lecsuppan, odariggyent a férfi zekés melletetejére. Először látott igazi férfit. Erős, ösöztönös, nagyszerű, igazi, félliterköpő, füligrepedtszájú, füstös férfit. Az igazit. A nagyot. A kérlelhetetlent. Az ösöztönöst.

- Te szép, te én uram, mura, mura - nyögte elaléltn, pihegve, mint nyaratszaki csibbe.

Dani meg nézte.

Aztán egyetlen, morczos mozdulásával a körmefeketéjének, felhasgatta végig a hercegzasszony hasát. Úgy hagyta ott, kibuggyanva. Az még akkor is szerelmesen tádogott, tinpegett utána.

Úgy ment el döngve.

Vitte a nagylöttyös indulat. A férfit.

Két uralkodó herceg jött vele szembe három bölénnyel. Dani oda se szottyant nekik, áttaposott rajtuk. Belerúgott, átrúgta. Hozzá sziszegett a fogával, keresztül a foga-húsán.

Három másik ember jött.

A tömörkény, meg a gárdonyi, meg a mikszát.

- Mi járatban - mondta a tömörkény. - Mi járatban, gazduram. Itt nem lehet átmenni, gazduram. Dram.

Dani csak nézte. Vérbenyihhant, a szeme.

Nagyot, keservetesen fohászkodott a gyomraveleje. Két kezével odakapott, megfogta, forgatta a népiescht és csak úgy szőrmentében, riszálva, odakente a palánkhöz. Még be is szóta, paprintotta kevésbé. Egyet ropigott a fogával, s leharapintotta a két másik népiesch fejét. Úgy meningélt továbbbság, népies irányban.

MISKÁROLÓ

A gazda hatfele indult korpára malacnak. Még kissé tugymékolt a ládarekeszben, csetvett, pisztomált, mint akinek nem sietős.

- Mi a fenét miáskol annyira? - vetette az asszony, zsörhetnékje támadván, igaz is, mit kell neki reggeli-reggelvén, hogy éppen annyira... de csak úgy, inkább tisztességedből. Láthatná, pity-mázik a napocska. - Mit nem lel?

- Ezt az izé miskároló csaklit, te, hogy a hernyó nyüvessze... Hová a kórságba kajta-bajtátok?

- Ott nézze kend, ahol van, nem ahol nincs - bökte az asszony a szemivel a ládafenekére. Ott is volt. - No, leli?

- E a, e hát - biccent a hitese, s már fente a lábszíjhoz, s rakta csak úgy hanyagul, kenyér meg pityóka közé, a déli elemózsiához. Mint akinek odakell csak, arra.

S már dübörgött-loholt kifele. Az asszony nem szólt, csak úgy gondolvást hagyintott utána, minek a neki. A tehen már nedvedzett idén, kétszeris, az emse még tyúknyi, nem kell annak még miskárolás.

Az meg csak ballagott, hunnyogva-hüppenve, agyarán a pipával. Igaza van a csoroszjának, gondolta magának, a nap is hányja bogarát, odafent jó kis szellő vakaródzik. Jó is lesz az, a repcének, majd ha dűlni kezd.

Eközben az útra ért, ahol ágadzik. De nem a rétság fele fordult, mint különben. Átbakkant, jobbra, a márgafőd irányában.

Ott vót a kis kulipintyó. A haragosáé.

Az ablakon át meg is látta mingyárt. Otthon volt, pöszmét sajkált. Bérnapszámra kellett volna, de nincs munka. Csak úgy, az ajtórúd mentén tisztelt be hozzá.

- Aggyisten - löttyintette a kalapszederjét.

Az csak morgott valamit. Ültek, pipáztak.

Déltájra megmukkant az ember.

- No.

- Hát így.

- De nem a, a má nem.

- Nem-e? Hát márgakubikus kend, vagy cservesz? Az anyád...

Pipázott, felállt, egyet bökött, a bicskával, szépen egyenesen. A hasa alá annak. Meg se nyiffant az ember. Lehuppant, lassan. A fejőszékre buggyant a béle, rángott egy párat. Aztán nem izgett többet.

A másik próbálta a miskárolót, csukódik-e. Csóválta fejét.

- Kijár a szöge ennek - mondta -, a fene vigye. Be kell kalapálni.

Indult a kovácshoz.

Az ágadzásnál érték utól a magyar csendőrök.

- No, gyűjön kend, gazda - szíveskedtek neki. Az már értette. Ment szépen.

A kovács előtt vitték. Ott megállt egy szuszra. Az egyik csendőr, szikár, csutkás, nagycsontú ember, szöszmételte, hogy akar valamit.

- No, mi ké?

- Hát csak, ha nem törvénytúlsó... Mert be kéne adódjék ez a miskároló itten... Kijár a szöge ennek.

A nagycsontú bólintott. Ő is ipari munkás volt, állatszámadó.

- Hát csak adja kend. Majd béviszem.

- Úgy a. Aztán szójjanak majd az asszonynak. Hogy vigye haza. A Sándornak kell majd, jövő ilyenkor. Disznóra. Isten mint nap.

S ballagtak tovább, a törvény felé.

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ

A VÉRES KÉMÉNY

I

Kázmér későn ment haza. A kapunál sokáig kellett várni, még nem vacsorázott, eszébe jutott, hogy sétát tesz. Lement a folyópartra, a kócos, szittyós vizet nézte, és nagyon csodálkozott, hogy ez a partja a folyónak itt van, és nem például a túlsó oldalon. De aztán eszébe jutott, hogy akkor viszont változna a folyó fonákja.

Ezen elbúsult. Elhatározta, hogy ezentúl más ember lesz, korábban kel, a feleségével jobban bánt, talán hivatalt is vállal. Már látta a csempe íróasztalt, tintafoltokkal, mint valami babos kendő. Nagyon szerette azokat a kis fekete bugyros szoknyácskákat, amiket a hivatalnokok kabátujjukra húznak, hogy a szövet ne rongálódjék. A nagybátyjának is ilyen volt, akit nem szerettek a családban, iszákos volt. Egyszer külvárosi utcában találkozott vele, hülyén nevetett rá, és hívta. Akkor elszaladt, és sokáig nem mert lépcsőn négykézláb menni.

Most is ilyen utcákon járt. Fönt, a házak negyedik emeletén volt egy sáv, ami még megmaradt a világosságból, mint azok a festékcsíkok, amiket a szobafestő húz a tapéta fölé. Különben a házak egymásután következtek, és be voltak csukva. Kázmér idegesen számolta a házakat, eljutott a 77-ig, és babonásan nézegetett át a másik oldalra, hogy ott megfelelnek-e a számok.

II

A házon túl telek volt, tömpe lomokkal, nyufrával, pirittyós celendével. Ez után a telek után már csak egy ház volt; az útra ugrott ki, magában állt, utána másik utca következett.

Kázmér bosszankodott, hogy nem számolhat tovább. Haragudott a házra, amely külön állt. De aztán elszégyellte magát. Visszament, és megnézte a házat. Közöséges tucatház volt. De a kéményen volt valami más, dacos vonás, valami ismeretlen íz. Ez a kémény kicsit oldalt dőlt. Olyan volt, mint a vidéki lányok kontya vasárnap, a pállott, fanyar délutánban. Eh, ostobaság, mondta magában, már egy kicsit régi.

Másnap sok dolga volt. Ügyeit intézte. Eszébe se jutott a ház. De délután a városházára kellett mennie valamiért. Az egyik ajtón, aranykeretes táblán, ezt a feliratot látta: X. Y. tanácsnok. Házrendészeti felügyelő. Futóan arra gondolt, hogy bemegy, és megkérdezi, mennyibe kerül egy kémény. De aztán elfelejtette.

III

Este gondosabban borotválkozott. A pincérrel türelmetlenül beszélt, kevesebb borra való adott. Miután elolvasta az újságot, a szaklapokat kérte. Türelmetlenül lapozgatott. Végre megakadt a szeme a „Kéményseprők Közlönyé”-n. Bután, értelmetlenül elolvasta, utolsó

betűig. Gondolkozott a műszavakon. „Kéményléc” mondta, és „Füstemésztő készülék”. Eszébe jutottak azok a kis képes lapocskák, amikkel újévkor szokták meglátogatni a családot a kéményseprők, és amiknek a címlapján tiszta, mosakodott arcú, pozsgás fej bólogat, ibolyaszemekkel.

Éjszaka fejfájása volt. Felugrott, és kinézett a sötét utcára. Egyik cigarettát a másik után szíttá el. Nézte a füstöt. Csodálkozott, hogy eddig még sohase figyelte meg. Milyen bodoran szállingózik a papírcső végéből. Olyan, mint egy kémény.

Reggel brómot vett be. Halványsárga mérgeket kóstolgatott, világoszöld veronált és szublimátot, aminek alkonyatrőt színe van. Arra gondolt, milyen furcsa volna, ha a folyadékok szilárdak volnának és a tárgyak folyékonyak. Akkor az ember olyan alakot vehetne fel, amilyent akar. Ő talán hosszúkás alakot venne föl és füstölögne.

IV

Éjszaka néha fölugrott. Kirohant az utcára, és megnézte a kéményt. Úgy rémlett neki, már nem dől oldalra, mintha valami picikével egyenesebben állna. Mint valaki, aki javulni akar.

Egyre mélyebbre süllyedt. A barátait elhanyagolta. Néha kapuzárás után, külvárosokban látták, züllött és rongyos emberekkel. Egy napon bevetődött holmi lármás helyre, ahol táncmulatság volt. A „Kéményseprők Egylete” rendezett ilyesfélét. Reggelig itt mulatott. Összeölelkezett a legényekkel, pertut ivott, belépett az egyletükbe.

V

Kalapja lekonyult, arcán fekete foltok jelentek meg. A korom keserű hullafoltjai. Néha írni kezdett, aztán összetépte. Ilyenkor a kezein is foltok voltak, tintafoltok. Úgy érezte, más ember lett, egyszerűbb, mélyebb, igazabb. Tintában és koromban mosakodott meg. Álmában végtelen sötét tengert látott, melyből óriási karok nyúltak ki. Aztán füstgomolyokat látott.

Költőket kezdett olvasni. Rájött, hogy őt csak ezek értik meg. Dante Pokla került a kezébe. De már nem tudta élvezni. Szemei beestek, térde összeverődött.

VI

Egyszer hajnalban egyedül maradt a háztetőn. Fölnézett az égre, melyről halkan permetezett a korom. Eszébe jutott egy kép, amit gyermekkorában látott. Valami iskolai kiadás címlapja volt. Sötét háttérből boszorkányos fej emelkedik. Sátáni mosolya mögött vörös szárnyak. Mögötte vérben lángol a láthatár. Most is erre gondolt. Összeborzongott.

- Lucifer - mondta.

És kilökte a karjait, mint a szárnyakat.

ÖCSÉM

Amateur-kiadás, az életből merített papíron, művészi címlappal „Inter arma” jeligés külön borítékkal. Háromszáz példány számozva, szerző aláírásával, fényképével és ujjlenyomatával, külön fejezet címerrel. A hátsó oldalon szerző eddig megjelent művei. Ára 5 korona, vászonkötésben 6 korona, bőrkötésben 7 korona, selyemkötésben 8 korona, ugyanaz hímzett selyemből, csipkével 10 korona, igen tartós kivitelben, felül diszkréten dekoltálva, szerző mellszobrával 20 korona, katonák őrmestertől lefelé ugyanannyiért kapják.

ELSŐ FEJEZET

melyben a szerző kis öccséről beszél, aki mint a bécsi kezelőszámtiszt-osztály katonai különítményének rendes irodavezetője, részt vett a Nagy Világháborúban, és 1915 júliusában Csörötnök-Rönök mellett lenyelt egy cseresznyemagot. Áldás emlékéremére, béke poraira, melyeket köhögés ellen szedett. Éljen! Éljen! Éljen!

Ha a szivart meggyújtom, kis kék gomoly szalad föl a szoba tetőzete felé, mint egy kék léghajó. Ilyen kék volt a tó, ahol mi játszottunk, kisöcsém, mikor még fakard volt és fapuska, és a nagy gyermekek még kis öregek voltak. Kis öcsém, kis öcsém, kis hős, aki elmentél a háborúba, és most vérben és velőben gázol szelíd, bús kis cipőd.

Meggyújtom a szivart. Minő lágy, édes hajlása van szelíd kezünknek. A homlok felé hajlik.

Az én öcsém most a háborúban van. Kinyitom az ajtókat, és felhúzó minden függönyt. Nézem a kis keresztet, amiket az íróasztalra karcolt, és elgondolkodom. Ez a szoba az ő szobája. Begyűjtök a kályhába, és felgöngyölöm a szőnyeget. Most ő nincsen itt. Elment, mint egy kis cseléd, a háború cselédje. Ő, aki egyszer levelet vitt egy édes rokonhoz, kis postás. Most is levelet visz, édes kis postás, az élet levelét viszi a rossz halál felé. Leccsavarom a szöveget, és benézek a sarkokba. Öcsém, kis öcsém, kicsiny számfejtő. Látom őt, amint fejti a számokat. Okos kis szemén szemüveg. Benézek a fiókjába, elmozdítom a székeket, és lekaparom a tapétákat.

Ő is egy tapéta.

Most a múltját nézem, összeszedek minden limlomot, tarkabarkát. Szegény kis gyermek. Bűbajos. Vajákos. Vajókás. A kertben ülünk, kis öcsém, és Petőfit olvassuk. Te szelíden korholsz, mert heves vagyok. Minő szelíden emeled a kezed, és pápaszedmed öregesen villog. Pedig alig vagy harminc évvel idősebb nálam, kis öcsém, édesem. Szakállad alig őszül még, a csúzt is egy-két éve csak, hogy ismered - de már mász, komolyan, beszéd nélkül.

Sohase szeretted sokat beszélni. Ezt talán tőled örökölted.

Most hallgathatsz.

*

Ezt talán piros tintával kellene írni. Vagy zölddel és feketével, arany alapon.

Mert látlak téged, odakünt, a halál kicsiny udvari lakásában. Ott állasz a rajvonalba, kezdedben a nehéz főszerelés, és okosan, figyelmesen nézel. Trombitálnak: kezdődik a roham. Kéz-kézbe, kettős sorokban rohantok a véres safmulnin át. Szemben már villognak a torniszterek. Magasra tartod a nehéz srappelt, hogy kellő időben áthajítsad. Vigyázz, kész, rajta - balra arc!

- vezényelsz. Már áll a roham. Kettős sorok - balra át - kiáltod, és kiragadod pajtásod kezéből a mündungszdeklit - előre!

Menj, kis öcsém. Menj, te, aki erős, bátor, fiatal vagy - nálam alig harminc évvel idősebb. Menj, és ne gondold rám, ne törődj velem, ne sajnálj, amiért reszket a szívem érted, és szájam elferdül. Ha megszakad is a szíved, hogy nem vigasztalhatsz, csak menj. Ne sajnálj. Menj.

Én maradok.

*

Meggyújtom a havannámat, és úgy tűnődöm. Mi értelme van, minek, ki tudja. Felgyújtom a gyertyákat. A tea halványan, keserűen sötétlik, elfelejtettem meginni.

Öcsém. Milyen kár, hogy nem ismertelek. Milyen lehetsz, kis harcos számfejtő. Sohase láttalak. Milyen kár, hogy tizenöt évvel ezelőtt, hogy a világra jöttem, téged Kecskemétre vittek egy rokonhoz, és azóta se jöttél haza. Állítólag nem is biztos, hogy az öcsém vagy, sokan azt mondják, hogy a nagymama tévedett, te nem is vagy a világon, ő összetévesztette a dolgot, a Mácsi néni kislányáról volt akkor szó, aki később könyvelő lett a műjéggyárban, és Kassán lakik. De én őt se láttam soha.

A tea kihűlt már, nincs kedvem meginni. Szegény, szegény, szomorú életem. Már teát se tudok inni.

Legenda vagy.

MAGYAR DRÁMA

BRÓDY SÁNDOR

LINOLEA vagy AGYONÜTNI, AZ IS JÓ

Rituális szertartás 3 felvonásban.

RABBI.

Bócher, écesz, ajvé, hóhem, pónem, jesiva, nekóme, hüpce.

LEA.

Hüpce? Talán hüpce?

RABBI.

Vagy hüpce. Mindegy. Hagyjál tanulni, szépséges zergemadaram.

ZSIDÓK

mind egyszerre benéznek az ablakon. Hóseás próféta, jönnek az oroszok. Herceg vezeti őket, nem nagy, kis. Hóseás próféta, segíts rajtunk!

RABBI.

Mennyi kell, fiúkák...? Akarom mondani, csak menjetek haza, békével. *Zsidók el.*

LEA.

Elbújjak?

RABBI.

Ne cselekedjed aztat, és azt te tenni meg ne kísértsed. Olyan vagy te, mint a csöpögtetett gödölye és mint a jóféle folyós mandulaital, mely néz Damaszkusz felé.

LEA.

Már megint kezdod, papa, a főzést, és a te szájadat meg nem kíméled annak tépésétől, hogy engem puhítanál.

HERCEG

belép. Jó napot, zsidó. Micsinálsz, zsidó? Na, ne ugrálj, zsidó. Hol a lányod, zsidó?

RABBI.

Nagyságos főkatona úr, nincsen nekem leányom, és az én feleségem leánygyermeké el nem mulasztja az alkalmat, mely lehetővé teszi neki, hogy ne legyen a világon, mely néz Hóreb hegyére.

HERCEG

Leára mutat. Hát ez mi?

RABBI.

Ez? Ez egy öreg, szakállas püspök.

HERCEG.

Ravasz vagy, zsidó, de én túljárok az eszeden, zsidó. Hogy lehet ez egy püspök, hiszen ez egy lány.

RABBI.

Ha már így eltalálta katonaságod, hát mit tegyek?

HERCEG.

Jól van, zsidó. Elveszem a lányodat. Tizenkét éves vagyok, és nőt még mindig nem kedveltem. Ennek itt arca alkalmas, és teste is jóillatokban bővelkedő.

RABBI

sóhajt. Nekem mondja hercegséged, és szájának beszédét felém irányítja?

HERCEG.

Olyan ez a leány, mint a friss hajnali számócabogár. Olyan, mint egy kedvelt éték, nem sok, kíváncsú. Olyan, mint a kabócagyümölcs. Mint a friss tehénbor, mint a fekete, forró és puha jég, aminek macskaformája van.

RABBI

sóhajt. Ajaja.

LEA.

Hagyjátok már abba ezt a főzést, és ne forraljátok ti a vizet a fazékban, mely Léseach völgyében fortyog.

HERCEG.

Hát megegyeztünk?

RABBI

sóhajt. Nem lehet, katonaság. Mégse nem lehet.

HERCEG.

Hát miért nem, zsidó? Kérdezzük meg a lányodat, zsidó.

LEA.

Pfuj! *Szemen köpi.*

HERCEG

haraggal. Akkor mindenkit pofon vágok, leütök.

RABBI.

Nem lehet és nem lehet. *Bizalmasan.* Tetszik tudni, én perszonaliter, meinerseits, nem tiltakoznám a dolog ellen, de ezek itten, mit szólnának, hogy az ő Hóseás prófétájuk összeáll egy gajjal? *Hangosan.* Nem is vitatkozom tovább, megyek ki a pusztába, zebramadarat szedni. *Sóhajtva.* Hej, csak ne égne lelkemben annak a kiolthatatlan, ősi fanatizmusnak az a kacskaringós gögje, ami van: - szaracén lennék inkább itt nektek próféta lenni! *El.*

HERCEG.

Hát nem szeretsz. Lea?

LEA

mellbeköpi.

HERCEG.

Ez a vadság... ez a mozdulat... most veszem észre, a lelkedet is szeretem! Elveszlek feleségül.

LEA.

Papa, papa! Gyere már, és eszedbe ne jusson odakint maradni.

RABBI

visszajön. Na, mi az?

HERCEG.

Elveszem a lányodat, rabbi.

RABBI.

Nem lehet. Bűnös vágyadnak nem dobom oda Silaé rózsáját, mely Mélea szőlőtőkájén termett.

HERCEG.

De én a lelkét is szeretem. Elveszem feleségül.

RABBI

fejét vakarja. Hm. Mégse lehet.

HERCEG.

Miért nem?

RABBI.

Mert a szerző által a lelkemben elfojtott ősi fanatizmus gyűlölködő lángja nem engedi. *Kifordított tenyérrel.* Micsináljak? Én szívesen adnám, hiszen jó parti, jó parti - de ha nem úgy vagyok szerződve! Mutathatnék uraságának talán valami mást?

HERCEG.

Hát most mit tegyünk? Itt állunk a harmadik fölvonás közepén, minden rendben volna - és az a bűdös fanatizmus nem engedi.

LEA.

Mit tegyünk?

RABBI.

Várjatok csak, majd megkérdezzük a Seiffensteiner barátomat, az egy okos ember, az tud valamit! Hé, Seiffensteiner!

SEIFFENSTEINER SALAMON

pipával a szájában bejön. Nű, mi oz?

RABBI

elmondja az esetet.

SALAMON.

Hm. Eszembejötta nekem errül edj anekdot. O Lébi Sauerkraut vált ed slemil, ed otolsú chamer, okinek semmi se nem sikerölte. Edszer osztán megvett ed másik chamertül ed szabadajlomt, volomi rovarirtúszert, omivel kereskedni kezdte. Oddig kereskedte vele, míg lett belüle ed gozdog ember, ed ajser. Hósz év mólva vett ed házat o Kossuth Lojos occábo, és mind ed békés, gozdog ember, szép fehér szokállal sétálgotto o korzón, és pramenírozto. Edszer, hósz év mólva megszólitjo ütet ed mérges ábrázotú ember. „Manja csak, mogo o

fültalálú ottul a rovarirtószertül, omitül mogo ódj meggozdogodta?” „Én” - manja szelíden o Sauerkraut. „Hát holljo csak, mogo azesz pónem, hiszen oz o szer nem ér semmit se nem, oz megvon ed svindli!” „Hodhod?” - kérdi o Sauerkraut. - „Hodhod! Hát údj, údj, hod nem pusztitjo o rovarokt!” „Nem pusztit o rovarokt? Bizemos mogo ebbe megvon?” - „Hát persze, hiszen kipróbáltom!” O Sauerkraut megvokorjo oz üvé fejit. „Hm. Tolán nem jól próbálto!” „Dehodszenem. Vettem o szert, és kiszúrtom o padlút vele, és o svábok gyüttek és nem megdügültek.” - „Hja - manja o Sauerkraut -, oztot nem ódj küll... Oztot ódj küll, hod meg küll fagni o svábot, és bele küll túlteni ó szert o szájábo bele...” „Megfogni o svábot? - sadálkozta o mérges ór - hiszen akkor mindjárt adjon is öthetem...” „Adjonütni? - manja o Sauerkraut elgandalkazva - adjonötni... oz is jó”. - „Liondeleonde ed ilejen drámo. Oz ember, ho nem todja, mit sinálja o drámoi jellemekkel, omik o fejire nüttek, megfagja üket, és a szájukbo beletümküd az erkülsi tonolságt, hodha von. De adjonötni... oz is jó.”

LEA.

Igaza van. *Leüiti a herceget.*

HERCEG.

Igaza van. *Leüiti a rabbit.*

RABBI.

Igaza van. *Leüiti Leát.*

Függöny

A SZERETOV

Orosz életkép a szibériai lagúnák mélységéből. Írták: Brodoff Ivanovics Alexander és Mulatovics Reggelig. Gábr. Magyarra fordította: B. S. Orosz szabad. Angol szabad. Francia szabad. Magyar nem szabad. Zenéjét írta: Bátyuska. Fordította: Atyuska. Fordította: Márkusevics Lászl. A siker óriási, a közönség ordított. Ordította: Kapitányovits Sándor. Négy felvonás. Felvonta: Függönyövíts Húzó. A darab értékéből az előadás sokat levon.

ELSŐ LEVONÁS

Egy nisni-novgorodi falucska barlanglakása, a Kerepesi úti 27. számú házban, negyedik emelet 6. Végképpen elkopott bútorok, egy féllábú orosz asztal, két orosz szék, lábak nélkül. Asztal közepén nagy darab penész. Az egész lakásban nincs semmi ennivaló. A fal mellett üres szekrény. Jobbra és balra szűk ajtó, rozoga ablak. Elöl rozoga ágy. Az ágyban Anna apja és nagyapja éppen éhenhaldokolnak. Elöl szalmazsák két tüdővésztes rokonnal. További tüdővésztes rokonok a szín különböző helyein, tetszés szerint elrendezve. Gyomorkorgás hallatszík.

ANYA

oroszul. Immár négy nap óta nem volt egy meleg a gyomromban.

HALDOKLÓK.

Megjegyzem, ez igaz.

TÜDÖVÉSZES ROKONOK KARA.

Megjegyzem, hogy aki nagyobb nyomorban van, az már csal. Tegyük hozzá, hogy jobban felkösse gatyáját, aki nálunk nagyobb nyomorban akar lenni.

ANNA

rózsaszínű színházi belépőben, nyakán kopott kékrókaboa szegény Berkovicstól, egyszerű szürke, szegényes briliáns fülbevaló. Nem lehet kitartani ezt az igazi, orosz nyomort. De ne féljetek. Én erős vagyok. Férfiak kedvelnének. Kedvelhetnek. Maguk ne féljenek. Magukat nem bántják. Kit kedvelnék, majd lesz. Megyek, majd, akkor. Ha, és igen, ám. Csak ám is, be. Oda. Neki. Nekem. Vele. *Tüdővést kap.*

GRÓF AUSGETIPPELTOFF HERCEG

kijön a mellékhelyiségből. Én itten jó estét maguknak.

ANNA.

Akar? Mit? Ide?

GRÓF HERCEG

súgva. Hát nem tetszik rám ismerni? Én vagyok az a bizonyos törzsfőherceg, aki ezekbe a szegény, de becsületes leányokba szokok beleszeretni. Legutóbb az a zsidólány volt, hogy is hítták, ojan neve volt, mint egy szőnyegnek. Linó Lea. Aztán én voltam a vengerka önagságánál is, nem tetszik emlékezni? Most itt vagyok alkalmazva, ojjé, jobban itthon vagyok én, mint maguk. Veszek szegény, de becsületes árvalányokat, tüdővészes fivérekkal és anélkül, házassággal és gyilkossággal eredeti csomagolásban. Kívánatra házhoz jövök. *Hangosan.* Én itten, csak. Jöttem. Magát. Magában. Magánál.

ANNA.

Állok itten. Szobát lakom. Férfinek. Magát is. Fürdővíz.

GRÓF HERCEG FERENC.

Száját akarom. Fogát benne. Kedvelném.

ANNA.

Pénzét elfogadom. Magát nem.

DR.HERCEG.

Óriási! Mindig ez volt az ambícióm, hogy egyszer egy nő, akit szeretnék megkapni, ne legyen az enyém, csak a pénzemet fogadja el. Nagyapám is ezzel szerezte a család vagyonát, hogy pénzt adott olyan nőknek, akik nem akartak vele szeretni. *Gyorsan kimegy, és átdolgozza a következő felvonást.*

MÁSODIK LEVONÁS

*A reimsi székesegyház kupolacsarnoka Moszkvában,
amit a gróf két hónapra lefoglalt Anna részére.*

ANNA

átdolgozva. Gazdagságot unom. Férfit kedvelem. Férfit unom. Tüdővész rokonait elküldi a Tátrába.

GRÓFOK, HERCEGEK ÉS DIPLOMATÁK

bejönnek és fesztelenül mulatnak, igazi orosz könnyelműséggel.

ANNA.

Jót. Maguknak. Estét. Hanyagul leül, és néhány hónap múlva beleszeret a szeretőjébe.

GRÓF PALÓFF

belép a szárnyas orgonán. Uraim, örömmel jelentem, hogy át vagyok dolgozva. Átmegy a színen, odamegy a zongora mellé, leüt egy billentyűt, és egy félév alatt lelkében nagy változások történnek, amennyiben el akarja venni Annust. Énekeljen valamit.

ANNA

meghajtja magát. Te szőke gyerek, szövegét írta Harsányico Zsoltoff, zenéjét szerzette Zerkovics. Énekel.

Talpra magyar, hí a haza,
Itt az idő, most vagy soha.

GRÓF

elmerengve. Milyen szépek ezek az orosz népdalok!Megtörli homlokát, és fényképes igazolványt állít ki Annuskának, mely az illetőt feljogosítja, hogy záróraig bárhol, vásár- és ünnepnap kivételével minden hétfőn és csütörtökön megesküdhessék a gróffal.

ANNA.

Köszönöm. Kedvelem.Elfogadja az igazolványt, de két hónap múlva összetépi büszkeségből, és másikat kér.

HARMADIK LEVONÁS

Fővárosi kastély pofozóterme.

NAGYMAMA.

Te vagy az?

GRÓF.

Én.

NAGYMAMA

felpofozza.

GRÓF

képét törölgeti és megunja Annát.

NEGYEDIK LEVONÁS

A szín egy szerény kis ágyat ábrázol, kétoldalt ajtóval, elől lépcsővel.

ANNA

kétségbeesetten szaladgál fel és alá az ágyban, és beleszeret a grófba.

GRÓF

kijön az ágy alól. Anna! Újra beleszeret Annába.

ANNA.

Te vagy az, Fedor? *Még mindig szereti a grófot.*

GRÓF.

Én vagyok az. *Átmegy az ágyon és megunja Annát.*

ANNA.

Esküdjünk meg! *Egy pillanatra elfordul, és nem veszi észre, hogy a herceg közben éppen megunja őt.*

KÖZÖNSÉG.

Szerző! Szerző!

HERCZEG FERENC.

Na, milyen volt az Árva László?

ANNA

lelővi a grófot.

CADORNA.

A fene egye meg, hiszen ezek bevonultak Udinéba.

UGRON.

Mi az, hogy bevonultak? Levétetem a műsorról.

EGY KATONA AZ ISONZÓ-FRONTON.

Mit szólsz, kérlek alássan, a Szeretőbe, amit betiltottak és mégis előadtak, a herceg megunja a szeretőt? *Gyorsan agyonvág kézigránáttal kilenc olaszt.*

MÁSIK KATONA

rémülten. Megunta? Lehetetlen! Iszonyú! Biztos vagy benne?

ELSŐ KATONA.

Éppen most olvasom a Hatvany kritikájában.

MÁSIK KATONA.

Iszonyú! *Golyótól találva elesik.*

ANNA.

Megöltem.

Függöny

MOLNÁR FERENC

A FENE

Vígjáték három felvonásban. Előadják: Budapesten, Bécsben, Berlinben, Párizsban és Torinóban. Előadásra elfogadta a londoni National Theatre, a krisztániai Swerdström-színház, a New York-i Whitehouse-theatre, Chicago és Buenos-Aires. Játsszani fogják az antananarivói színtársulatnál, a Fidzsi-szigeten és az Első Zulukaffer Önképzőkör őszi idényén, valamint a dél-afrikai Bushman-Mulatóban. Jövőre színre kerül a Marson és a naprendszer intelligensebb bolygóin.

ELSŐ FELVONÁS

*Jónásnak, a festőnek műtermében. Minden éppen úgy.
Megfelelő berendezés. Jónás és Hedvig.*

HEDVIG.

Tehát megértett, Jónás. Egyikünk sem fog beszélni a múltról. Értsen meg: a férjem azt kívánja, hogy lefessen, és én engedtem a férjemnek. Ön tehát lefest: de a múltról nem beszélünk. Egy szóval sem szabad említenünk, hogy ön egykor forróan szeretett engem és megcsókolt, kétszer.

JÓNÁS.

Nagyon helyes, amint kívánja. Tehát egy szóval sem utalhatok arra, hogy megcsókoltam.

HEDVIG.

Kétszer.

JÓNÁS.

A nyakát, a frizurája alatt.

HEDVIG.

Azt is mellőznünk kell, hogy ez alkalommal átkarolt, és megharapta a fületem.

JÓNÁS.

Valamint nem hozzuk fel azt sem, hogy akkor a bajuszomra lehelt egy csókot.

HEDVIG.

Meg a szemöldökére. Mindez többé eszünkbe se jut.

JÓNÁS.

Amint parancsolja. Most kegyeskedjék levetközni, én addig bemegyek a mellékszobába, hogy ne lássam. *Megteszi.*

HEDVIG

meghatva. Mily nemes! Nem akarja látni! Levetkőzik. Mikor a haját kibontja, az egyik copfja leesik a földre. Nagy mennydörgés. A plafonnak hirtelen leválk egy darabja, és könnyed bukfencel Hedvig előtt terem. Ez a fene. Nagyon elegáns: úgy van öltözve, ahogy egy színész, mikor elegánsan van öltözve. Hasonlít Wilde Oszkárhoz, de látszik rajta, hogy Hegedüs Gyulát utánozza. A közönség kéretik, hogy nagyon figyeljen rá.

A FENE

fölveszi a copfot. Bocsánat, asszonyom, elejtette a - fésűjét.

HEDVIG

sikít. De kérem, micsoda jogon...

A FENE.

Ugyan kérem, nagyságos asszonyom, ne izéljen. Maga most nagyon örül, hogy én itt vagyok. A nők mindig örülnek, ha én ott vagyok.

JÓNÁS

belép, dadog. Dadadadada.

A FENE

elfogulatlanul. Szervusz, kis tökfész. Na nem ismersz? Én vagyok az izé...

JÓNÁS

tovább dadog. Dadadadada...

A FENE.

Na mindegy, hát én vagyok az izé. Rendben?

JÓNÁS

zavartan. Ha parancsolod...

A FENE

kényelmesen helyet foglal, és kilenc szójátékot mond. A hangulat kezd szabadabb lenni.

A FENE.

Tehát kegyed férjes nő, nagyságos asszonyom?

HEDVIG.

Mire gondol ön? Valami szuggeráló van a modorában. Csak nem azt akarja, hogy csaljam meg a férjemet? Nem tudok ellentálni ennek a...

E szavak közben egészen besötétedik, semmit sem látni, csak a fenét, aki vörössel van megvilágítva. Megható hangulat.

A FENE

előrehajol. Milyen szép két ember vagytok ti. Mindketten összerendezzenek. Fiacskáim, szeressétek egymást. Újabb összerendezés. Ezt mondta Jónás apostol barátom is. De ő nem úgy értette, hehe. Újabb összerendezés. Na persze, ugye, ő nem úgy értette, mi? Kis hamisak. De ti olyan gusztusosak vagytok nekem, tudjátok mit, öleljétek meg egymást. Az jó, mi? Na, ne féljétek semmit, én vagyok a jó fene bácsi. Én szeretem az ilyesmit. Te meg ülj az ölibe, leányom, most egy nagyszerű dologra tanítlak meg titeket. Csókoljátok meg egymás hátát: az se utolsó. Merüljétek egymásba: hiszen ez az élet. Ugye, milyen egyszerű ez, és nekem kellett jönni, hogy

megmagyarázzam, kis mamlaszok? Ugye, a kis malacok milyen utálatosak, mikor a pocsolóba böfögnek, és mégis ilyenkor a kéjek angyalkái muzsikálnak a fülükbe. Minden órának leszakaszod virágát, mondják a hülye költők. Szakasszátok, fiacskáim, szakasszátok... Igyatok snapszot, az jó erős - faljatok kaviárt, meg keménytojást - mámort vegyetek - harapjátok meg egymást - és legyetek malacok, gyermekeim, legyetek malacok - kis malacok - rózsás, picike malacok - én kis malackáim.

Reszkető csönd. Aztán egyszerre világos lesz, és megjelenik a férj. A fene feláll és szójátékot mond.

A FÉRJ

kövérés úr, kissé vízfejű. A száját állandóan nyitva tartja. Beszélni nem szokott, csak makogni, de a szája egyik szögletéből állandóan csurog a nyál. Hát... hát... hát...

A FENE

szellemesen. Mulattattuk önagyságát. De most megyek. El.

A TÖBBIEK

egy ideig még összevissza dadognak és hebegnek, éreztetve, hogy a fene mennyivel okosabb náluk - aztán el.

MÁSODIK FELVONÁS

*Hedvigéknél. Lipótvárosi zsúr. Jelen vannak: A festő;
A spiritiszta; Hőgyösi Sputzné és Molnár Ferenc.*

A FENE.

Most egyedül akarok maradni önagyságával, tehát mindenkit el fogok kergetni egy olyan szellemességgel, amely világhírű lesz, ha beüt a darab. *Odamegy a spiritisztához. Izé vagyok.*

A SPIRITISZTA.

Nagyon örülök.

A FENE.

Adjon kölcsön tíz forintot.

A SPIRITISZTA.

Pardon, nem adhatok.

A FENE.

Hiszen akkor maga nem spiritiszta, hanem egy közönséges spiripiszkos.

A spiritiszta ijedten el.

A FENE

odalép Hőgyösi Sputznéhez, a festőre mutatva, hangosan. Ez hát a híres festő?

H.SP.-NÉ.

Igen. Ismeri?

A FENE.

Csodálója vagyok.

A festő boldogan felül.

H.SP.-NÉ.

Na hallja, ezt szépen elkergette. Maga nagyon rossz szájú ember. De a férjem, az megadná magának is. Annak több esze van, mint magának.

A FENE

jéghidegen. Több esze nem, legföljebb tábesz-e.

Hőgyösi Sputzné gyorsan el.

A FENE

odamegy Molnár Ferenchez, aki szundikálva ül egy széken, és megáll előtte.

MOL.FER.

zavartan feláll. Molnár vagyok.

A FENE.

Nagyon szép. Tudja, múltkor a bibliát olvasgattam - ajánlom figyelmébe, nagyon szellemes könyv - és ott volt egy aforizma, hét sovány tehénről, akik meettek hét kövéret, és éppolyan soványak maradtak. Most azon spekulálok, hogy vajon, ha a kövérek ették volna meg a soványokat - azok még jobban meghíztak volna?

MOL.FER.

De kérem, kihez van szerencsém - - ?

A FENE

egy pillanatra lekapja a fejbőrét, és villámgyorsan visszateszi ismét. Mol. Fer. régi barátunkra, Heine Henrikre ismer. Gyorsan el.

HEDVIG

a fenéhez. Maga... maga szuggerált engem. Maga olyan okos.

A FENE

könnyedén. Igen. Valamire kérni akartam.

HEDVIG.

Nos?

A FENE.

Egy szívességet tehetne, tudja, már Jónás miatt is. Jöjjön ma le ide, mikor Jónás is itt lesz, de - egy különös szoknyát vegyen fel magára.

HEDVIG.

Különös? Hogy érti?

A FENE.

Hát tudja, olyan szoknya legyen, hogy elől szoknya legyen, de - hogy is mondjam csak? Hátul ne legyen szoknya.

HEDVIG.

Micsoda?!

A FENE.

Ez a szoknya, ez a szoknya, ez egy fél szoknya legyen. Maga egész nyugodtan bejön, de mindig szembe fordul velünk. A szoknya kifogástalanul omlik le elől, és senki sem sejt, hogy hátul - hogy is mondjam csak? - semmi sincsen.

HEDVIG

gondolkodik, aztán szárazon. Várjon meg. El.

JÓNÁS

rekedten bejön. Mit csinálsz itt?

A FENE

közömbösen. Ó semmit. Önagyságával beszélgettem. Valamit megbeszéltem vele.

JÓNÁS

vérbenforgó szemekkel, hűvösen. Mit? Mit?

A FENE

a fülébe sűgva megmondja neki, hogy mit.

JÓNÁS

felordít.

A FENE

kötekedve. Tudod, az olyanféle lesz, mint egy plüsstakaró: elől szép mintája meg bolyha van, de ha az ember megfordítja, hát csupasz. Vagy mint egy görög stílusban épített nyaraló.

HEDVIG

visszajön. Más szoknya van rajta. Mindig szembe áll a két emberrel. Nos, nos, mulatnak az urak?

A FENE

nagyon víg. Ó, igen, pompásan.

JÓNÁS

zordul. Igen. Vészjóslóan forognak a szemei.

A FENE.

Hogy és mint nagyságos asszonyom?

HEDVIG.

Köszönöm... Jónáshoz. Miért oly szótlan, piktör úr?

JÓNÁS.

Semmi, semmi... *Hirtelen felordít. Hedvig! Forduljon meg!*

HEDVIG

elsápad. De mi ez? Miért?

JÓNÁS.

Forduljon meg! Azonnal! Parancsolom! *A háta mögé akar menni.*

A FENE

védi Hedviget. Ohó!

HEDVIG

hidegen. Soha.

JÓNÁS

tombol. Nyomorult! Nyomorult! Forduljon meg! Forduljon meg! Forduljon meg!

HEDVIG

jéghidegen nyújtja karját a fenének. Kérem, doktor úr, vezessen föl. Lassan, ünnepélyesen megfordul. Jónás vadul előrehajol. Hedvigen mindenütt van szoknya. Jónáson a megkönnyebbülés, a közönségen a csalódás sóhaja fut végig.

JÓNÁS

ugrál. Ó, nagy nő! Nagy nő! Elrohan.

HEDVIG ÉS A FENE

visszajönnek.

HEDVIG.

Borzasztó! Ilyet elhitt rólam. Azonnal írok neki, megírom, hogy menjen a fenébe.

A FENE.

Pardon. De majd én diktálom a levelet!

HEDVIG.

Na hallja, az csak természetes. Maga kedves fiú! *Megcsókolja.*

A FENE

diktál. Nyalom a szivit. Ma este ott leszek magánál. Nálad, te nagy, vörös, véres száj, te lihegő, kilógó nyelv, te undok, te édes, te hím! Bengáli világítás, alkonyat, Chopin-zene. Nagyon megható jelenet.

HEDVIG.

Szent Isten! Nem így gondoltam!

A FENE.

Az asszonyok sohasem azt gondolják, ami az eszükbe jut, hanem az jut az eszükbe, amit gondolnak. *Még két ilyen aforizmát mond, azután megeszi a közönséget.*

HARMADIK FELVONÁS

Az I. felvonás színe.

A FENE

kivesz a zsebéből különféle, körülbelül 15 levelet, és rendezgeti őket. Kezdem már unni a dolgot. Most be fogom fejezni, mert még a nyakamon marad a nő. Jónás!

JÓNÁS

kijön. Mit akarsz?

A FENE

levelet ad át neki. Ez neked szól. Jónás el.

HEDVIG

berohan. Adja vissza a levelet! Nem adtam oda. Nem szabad megkapnia.

A FENE.

Sajnálom. Már odaadtam.

JÓNÁS

kirohan. Miféle levél ez?

HEDVIG.

Ah, az én levelem! *Nyakába borul.*

A FENE

levelet vesz ki. Nem. Az még itt van.

HEDVIG.

Hát akkor...

A FENE.

Bocsánat, ez más. *Két újabb levelet vesz ki.* Ez az igazi.

JÓNÁS.

Ez az? Ide vele, ide vele. *Elrohannak.*

A FENE

lapozgat. A teremtésit, kezdem már összekonfundálni. No. II.

HEDVIG

kirohan. Nem az én levelem!

A FENE.

Bocsánat, nagyságos asszonyom, elfelejtettem. Itt van. *Újabb levelet ad át.*

JÓNÁS.

Ah, ez az én levelem! Ez az ő levele! A mi levelünk, a ti leveletek, az ők levele! A mi leveleink, a ti leveletek, az ők levelei... *Ragozva elrohannak.*

JÓNÁS

visszajön ragozva. Az én leveleim, a te leveleid... Hol a levél? Hol az igazi levél? *Bőszülten tovább ragoz.*

A FENE

diadalmasan. Itt volt a mellényzsebemben! *Több levelet vesz ki, melyeket izgatottan el- és visszakapkodnak egymástól. A jelenet mintegy tízszer ismétlődik, közben a fene bűvészműtárgyakat produkál: így pl. Hedvig orrából, Jónás füléből, az asztalból, a sűgőlyukból leveleket húz ki. Nagy zavar.*

HEDVIG

türelmetlenül. Tudja mit, azt hiszem, elég volt már a bonyodalomból. Most oldjuk meg a drámai csomót. *Két szolgál behozza a drámai csomót, és a szín közepére teszik. A fene ünnepélyesen felbontja, míg a zenekar Wagner „Csaljuk meg Szigfridet” című motívumát játssza.*

HEDVIG.

Hiszen nem a levél a fontos. A lényeg a fontos. Gyerünk. *Szerelmi mámorban elrohan Jónással.*

TABLEAU:

A FÉRJ

bejön. A fenéhez. Köszönöm, kedves Blau. Itt a pénze. Pénzt ad neki.

A FENE

a sűgőlyukig előrejön, egy széles mozdulattal megmutatja a közönségnek a pénzt. Franciául. Voilà.

PARÓDIA AZ ÜVEGCIPŐRŐL

HERMELINZOKNI

!!OCASSIÓ!! !!OCASSIÓ!!

Óriási retsosprektív színháztörténelmi kiállítás a

MOLNÁR-MÚZEUMBAN

VÉGELADÁS! CSÓDTÖMEGKIÁRUSÍTÁS!

Világnézetátalakítás miatt mélyen leszállított árak!

Ezelőtt egy híján 20 - most csak tizenkilenc!

A még raktáron levő árut minden elfogadható áron elfogadjuk!

VÁSÁRLÁS NEM KÖTELEZŐ! TESSÉK MEGTEKINTENI!

Prospektus:

(Még néhány darab van a következő cikkekből, úgymint)

1. Pesti erkölcs 1910-ből, jó állapotban, vízhatlan	7. Úri Divat (elfogyott)
2. Ördög, amerikai zárral, minden számban	8. Kislány, guzmararendszerű, ha felborul, se gyullad meg, szilárd állapotban
3. Liliom, le- és kifordítható, mindenütt bevezetve, öt különféle lemezzel	9. Hattyú, világító számokkal, zenélő szerkezettel, hangutánzó
4. Nappal Muskátné, éjjel Adél	10. Vörös gépzongora, tengeri ütközetet ábrázoló képpel
5. Égi vagy Földi Szerelem, tetszés szerint, bármely percben átalakítható	11. Gazdátlan Zeppelin, rászerezhető motorral
6. Pál utcai fiúk, kevésbé használva, csattal	

MUTATVÁNY

LÓVAKARÓ CSELÉD

bejön, felhúzza a függönyt, kiveszi a kályhacsövet, bedugja a zongora alá. Sírva. Csövem, szívcsövem, csőzongora, csőposta, hervadt angyala, világfény északi sarka, zuhorkaboldogság, mint mákonyanda létrejtély! Ajaj Leteszi a cilindert a gyertyatartóra.

MADÁCH IMRE DRÁMAESZTERGÁLYOS ÉS VERSTERVEZŐ A JÓZSEFVÁROSIBÓL

jön a kamrából. Hé.

CSELÉD.

Hé, fehérség diadalmámora, ámulásisten, világrejtvény.

IMRE.

Hát.

CSELÉD.

Felhőrajongás.

IMRE.

Só.

CSELÉD.

Sóbálványa szerelemszívcsónaknak.

IMRE.

Víz.

CSELÉD.

Isten.

IMRE.

Ablak.

Cseléd kirepül fehér hópihék szárnyán.

STRINDBERG LOTTI SZOBAASSZONY A FERENCVÁROSBÓL.

Nézd, Madách. Én tudom, hogy te csak azért tervezted ezt az Ember Tragédiáját itten nekem, mert azt gondolod, hogy én azt gondolom most, hogy te azt gondolod, hogy én jobban ismerem a női lelket, mint te, pedig te csakugyan jobban ismered, mert ültél, mert szenvedtél, mert nem szenvedtél, mert itt voltál, mert nem voltál itt, mert a szeretőd voltam, de nem szerettelek, de szerettelek, mert nem voltam a szeretőd, mert most, ha szeretni tudnálak, utálni, utálni szeretnélek, de nem utállak, mert sokkal jobban szerettelek, te utálatos, mocskos, édes piszkos, senkim-benkim, mindenkiségesem. Most tehát megmondtam. Most gyűlöllek. Tehát elvehetsz.

MADÁCH.

Tehát nem vehetlek el.

STRINDBERG.

Tehát igen.

MADÁCH.

Tehát igen.

STRINDBERG.

Tehát nem.

MADÁCH.

Tehát nemigen.

STRINDBERG.

Mocsok.

MADÁCH.

Piszok.

STRINDBERG.

Sárkefe.

MADÁCH.

Tehéntrágya.

Még egy darabig így elbeszélgetnek a költészet tárgyáról.

GALACSSINGYÚRÓ TERKA

belibben mellékhelyiségpucoló kefével. Ezzel a kefével pucoltam a trónust, ahol ült... ülő Imre, imreköltészet, aranybíbor, Imre király, Imre császár, Császár Imre, felhőbáratgerjedelem... Zongora. Jól mondja a Baudelaire Ferenc, hogy asszongya... - kecskemétiesen -

„Les sanglots longs
De violons
De l'automne
Blesse mon ceseur
D'un langueur
Monotone...”

Hegedűdörgés.

Jaj, ábrándimre, ülőimre, fenékimre, üdvösség edénye...

Megcsókolja, aztán megeszi a kefét.

Zivatar.

CIPŐHÚZÓ.

Kérem, ez azért nem megy föl, mert a láb nedves.

OLGA.

Te mit rágsz? Én rügyt rágok.

NEMECSIK.

Én gittet rágok. Hát maga?

LILIOM.

Mi van itt? Hol kell?

BECSÜLETES JÁNOS.

Én kritikust rágok.

LILIOM.

Mi van itt? Hol kell lekenni egy brusztflekket?

TESTŐR

átöltözik. Kérem, adják be a végét!

FARKAS

a meséből. Itt vagyok.

JÓZSI

toporzékol. Én disznókodni akarok.

DOKTOR ÚR

sietve jön. Mind együtt vagyunk? Annál jobb! *Csönget.* Az ülést megnyitom! Liliom úré a szó!

LILIOM

feláll. Tisztelt szerepek! Bizonyára tisztában vagyunk annak a jelentőségével, hogy itt összehívtak bennünket. Még nem tudom, mi célja volt velünk a Mesternek, de napirend előtt kénytelen vagyok bejelenteni az összeférhetetlenséget. Mért hívnak engem most Kajósnek?

MUSKÁTNÉ.

És engem miért hívnak Adélnak?

JULI.

És engem miért hívnak Irmának?

DOKTOR ÚR

csejtel. Mindjárt megmagyarázom. A főnök úr fel akar mondani mindnyájunknak, mert felszlatja az üzemet és átköltözik Amerikába.

MIND.

Hallatlan!

JULI

az Ördöghöz. Erre mondjon egy aforizmát, kolléga!

ÖRDÖG

mosolyogva. Ez éppen olyan, mintha egy zoknit hermelinből csinálnának - és egy hermelint zokniból!

MIND

nem értik, de mindegyik azt hiszi, hogy a másik érti, és szégyenlik bevallani. Tényleg - ez éppen olyan!

DOKTOR ÚR.

Akkor rendben van minden. Összejövetelünk jelképe, hasonlata, jelentősége, alapgondolata, értelme, mondanivalója, célja, rejtett költészete - hermelinzokni! *Csönget.* Az ülést bezárom!

JULI.

Lajos!

LAJOS.

Irma!

IRMA.

Liliom!

LILIOM.

Éljen Shakespeare Ciklus - éljen Molnár Premier!

Zongorahegedű, alkony, hajnal, éjfél nap, napéjegyenlőség, világbéke, függöny

MÓRICZ ZSIGMOND

BÚZAPARITÁS vagy AKI ENNÉL VÍGABB VÍGJÁTÉKOT LÁTOTT, AZ CSAL

Írta: Zsigmondic Mór

ELSŐ RÉSZ

*Agrár Esvány, gabonafőigazgató lakása, a Ritz-csárdában.
Agrárné, született Mária Terézia, osztrák császárnő, valóságos titkos palotaőrgróf,
türelmetlenül rugdalja a lábai előtt fetrengő kultúrmérnök fülebotját.*

TERÉZIA

parfümöt loccsant a búbos zongora szügyébe. Eh!!... parbleu... hol van az asztal?!... hozzátok be az asztalt...

MARIKA

Agrár Esvány húga. Mi kéne, ha vounau? Au, de jauo szaga van aunak a párföngnanok! Tűzről pattan.

TERÉZIA.

Hozzátok be gyorsan az asztalt, ami körül mindig kergettek, ha nem néztem le az egyszerű pórt, akinek már a papája is gazdagabb ember volt az én édes tatámnál, a Blaunál. Tyű, a kiskésit annak a kutyakaparó lelki differenciáltságú elfinomult idegzetemnek, de hamisak a férfiak! *Megfricskázza a kultúrmérnök dermedt sétapálcáját. Gyerünk! El, csalva.*

MARIKA.

Jauj! az én jau pöröszt bátyángomat csajják, mint retkes vargyú bürrügésit, kóbászfűlivel! Hé! *Revolvert ránt. Ijjá!... rivolvengy! rébolbör! ez a csalfa Budapöst! de feketére föst! Hahó! Hahó! Belelő a telefonba.*

ESVÁNY

beugrik. Mi az? Mi az?

MARIKA.

Asszingond, ebgerinc!

ESVÁNY

fejetokájához kap, hördint. Ó, ó, nöm, az elfinomult főherceg család útján terheltetik házasságom törését elősegíteni! Hogy fogom én ezt durva, egyszerű lelkekkel, melynek ősi ösztönei krátertüz módjára hemzsegnek, sürtyögve a dágványban, elementáris, durva, de mindennél hatalmasabb öntudatlan paraszti származásom őszerejével kibírni, illetve ellensúlyozás tárgyává tenni? Tör, zúz.

MARIKA.

Auj, de komégyás víggyáték!

MÁSODIK RÉSZ

ESVÁNY

kaccantva. Mindegy! Ám mindegy! Én csak pór vagyok, de vaskos, minden elfinomultságtól és lelki aprólékosságtól még meg nem illetett sziklatömb jellemem egész ősi felháborodásával, anélkül hogy utalnék azokra a rendkívüli jelentőségű kölcsönhatásokra, melyek a nyersterméket előállító nép s a gazdaságilag kulturális szempontból előnyösebben fejlődött városi polgárosztály között, előbbinek javára, fennállanak: nem említve a politikai szempontokat, mint amelyek nem tartoznak szigorúan egy vígjáték keretébe - egyszerűen, egyenesen, köntörfalazás nélkül, a parasztlélek nyílt szókimondásával, a hitvány városi ficsúrok kertelése nélkül, kapásból, huszárosan, szőrin megülve, nyereg alatt keményítve, szócafrangok nélkül, anélkül hogy sokat karattyolnék, anélkül hogy szót szóba öltenék, bátran, csakafejét őszinteséggel és azonkívül még határozottan is felszólítalak: - tedd megfontolás tárgyává záros határidőn belül, hajlandó vagy-e válaszolni arra a kérdésemre, miszerint hogy értetted azt a kifejezést, hogy a kultúrmérnöknek - mint ahogy a csatolt adatok bizonyítják - fülcimpáját csiklandoztad, miközben ő lábujjadat majszolta, illetlen gerjedelmek előidézése céljából? *Fúj, mint veszett bikaügynök.*

TERÉZIA

gőggel, lenézéssel, az elfinomult városi nő ösztönös irtózatával minden durvaság iránt. Bűdös paraszt! Taknyos ló! Trágyapöce! Ganajság! Így kell beszélni egy úrinővel? *Elomlik.*

HARMADIK RÉSZ

MÁRIA TERÉZIA

könnyezve. Látod, Samu, félreértettél, pedig én Sziléziát csak azért akartam elfoglalni, mert szerettelek.

AGRÁRESVÁNY

rajongva. Királynőm! A hű magyar nép mindig tisztelni fogja benned az anyát és feleséget! Életemet és véretem az új magyar drámairodalomért, mely csak a hű, őszinte, nagylelkű néplélek ősi forrásaiból fakadanthat!

MÁRIA TERÉZIA

mellékesen. Egy kis zab is kellene, hogy elő lehessen adni.

ESVÁNY.

Vitam et sanguinem - de zabot csak búzaparitáson!

KARINTHY FRIGYES

Kritikusaimhoz

„Mondhatta volna szebben kis lovag,
Más-más hangnemből, így ni, hallja csak!”

Rostand: Cyrano

HOLNAPUTÁN KISKEDDEN

Kísérleti komitragiszatiopera három retortében.
A Hadács Színház bemutatója.

ELSŐ RETORTE

Fényűző kényelemmel berendezett búvárharang a Mississippi medrében, közel a párizsi Opéra Comique-hez. Kényelmes bársonyszékek, kandallók, nipppek. A szomszédból állandó orgonaszó, szférák gépzongorája. Egyébként légüres tér. Bunsen-lámpák, teáasszervíz, bársonyfüggönyök és néhány magdeburgi félteke. Lakmusz-papír, Boyle-Mariott-törvény, rizspor.

RAKASAKI RAKASA

mongol bélyeggyűjtő. Kifogástalan megjelenés, idegenszerű hang. Parancsoljon velem, báró úr.

ILONKA BÁCSI

fesztelen mozdulatok. Á, persze, na igen. Hogy van, kedves tanár úr? Tudja kérem, nekem sokszor úgy rémlik, hogy Kantnak nincs egészen igaza abba a izébe, amikor a kategorikus imperatívumról beszél, meg hogy a negyedik dimenzió... De azért Bergson feltevése az idő és tér relativitásáról se kutya... Parancsol egy cigarettát, habbal?

RAKASA

cseppfolyós állapotba megy át udvariasan. Kétségkívül, kétségkívül.

ISTEN SAMU

ingán leereszkedik 9 : 8 kezdősebességgel. Á, bocsánat...

ILONKA BÁCSI.

Szervusz, Samu. Hát hogy ityeg a fityeg?

ISTEN SAMU

tétován. Nem tudom... Mintha valami kürtszót hallottam volna, innen, a zodiákus felől... Egy pillanatra azt hittem, hogy a Hold ráesett a Popokatepetl tűzhányóra... de úgy látszik, tévedtem. Kicsit szórakozott vagyok ma. Mi ez a tócsa itten?

ILONKA BÁCSI.

Engedd meg, hogy bemutassam, Rakasaki Rakasa, japán bélyeggyűjtő.

RAKASA

gáznemű állapotba megy át. Udvariasan gomolyogva. Van szerencsém.

SAMU

tétován. Ejnye... milyen különös ember...

ILONKA BÁCSI

vállat von. Mi van benne különös? Egész rendes ember, csak egy kicsit ideges. Ágyúdörgés.

SAMU

tétován. Lehet... lehet... De mintha hasonlítana hozzám...

ILONKA BÁCSI

könnyedén. Különben hogy vagy?

SAMU

lelkesen. Én jól. Hallotta, Ilonka bácsi, hogy feltaláltam a zenélő szalámiszeletelőgépet?

ILONKA BÁCSI.

Na ne mondja, mert még elrontja.

SAMU

maga elé meredve. Igen... A gép borzongva és rejtelmesen szeleteli a szalámit... Egyszerre buzgó zene harsan fel... túlvilági dallam... A szalámi tompán hull alá... A zene azonban egyre hangosabb... Kék gáz buggyan elő... holtan esnek össze a katonák...

ILONKA BÁCSI.

Hát a Mácsi néni hogy van?

SAMU.

Köszönöm, még mindig náthás.

JÉZUS MÁRIA

volt énekesnő, átmegy a színen.

SAMU.

Mária...

MÁRIA.

Ugyan ne szekírozzon. Tisztességes nő vagyok, mit kompromittál. Duzzogva. Maga csúnya!

SAMU

tompán. Mária... tudd meg... te vagy az én lelkemben a szalámiszeletelőgép...

MÁRIA

kacéran. Szép szalámi lenne magából.

SAMU

felordít Hah! A halálomat kívánod?

FŐHERCEG

sietve jön. Tessék, itt van nálam a kártya... Aki a tök ászt húzza, üljön bele a szeletelőbe...

SAMU

rebegve. Értem... Isten veletek...Szivarra gyűjt. A szivar felrobban, és kilenc rakéta jön ki belőle.

Zene. Sötétség.

MÁSODIK RETORTE

Műhelyterem a Danubiusban. Középen óriási gép. Szíjak harsognak, munkások dolgoznak.

SAMU

*a munkásokhoz. Csak szeleteljétek, gyermekeim, szeleteljétek... Holnap bemutatom a talál-
mányt... Lehet, hogy magam is kipróbálom. Maga elé. Lehet... lehet...*

ELSŐ MUNKÁS.

Nyomd bele ezt a szalámit, elvtárs, gyerünk...

MÁSODIK MUNKÁS.

*Nyomja a nehézség. Nekem már elég volt ebből a masinából. Lassan sötétedik. Lila fény.
Munkások elmennek.*

SAMU

leül a gép tetejére. Maga elé. Fel kell szeletelni... Egy darab húst dob bele.

RAKASA

*alul kijön. Első pillanatban olyan, mint egy szalámi. Mikor közelebb jön, látni, hogy hasonlít
Samuhoz.*

SAMU

rémülten. Ki az?

RAKASA

tülvilági hangon. Mit félsz? Nem érzed, hogy jobbik eszed vagyok?

Kívül zúgás, halk zene. A hulló szalámiszeletek Chopin „Nocturne”-jét játsszák.

SAMU.

Mi ez? Ó, jaj, mi ez?

RAKASA

rejtelmesen. Ez a halál zenéje.

SAMU

kitörve. Mit akarsz tőlem?

RAKASA

*könnyedén. Semmit. Ujjlenyomatot akarok másolni az ön füléről. Ha a vegyarány helyes és a
hordókat össze lehet varrni, akkor számításom szerint ön megszabadul gyomorbajától és az
eredendő büntől. Gyerünk, utánam!... A háttér szétnyílik. Látni a Szaturnusz-csillagot, amint
közeledik. A bélyeggyűjtő alakja kitágul, szárnyai nőnek.*

SAMU

elhalón. Várj... jövők...

Légűr. Végtelenség. Foucault-féle szivattyú, trigonometria.

HARMADIK RETORTE

*Oktogon tér. Villamosok jönnek-mennek. Rikkancsok, katonák, járókelők.
Az Oktogon közepén áll a Nagy Szalámiszeletelőgép.*

SAMU

vígan. Tessék besétálni, uraim, itt kapható a friss szalámi. *Tömeg verődik össze.*

RIKKANCS.

Tyű, az anyja...

FŐHERCEG

megáll, merően néz Samura.

SAMU.

Na, most gyерünk... *Megindítja a gépet. Maga is beleugrik. Nagy álmélkodás.*

MÁRIA

felsikolt. Samu!

ROKKANT KATONA.

Ciga-reta! Gyenge albán ciga-reta!

SAMU

kijön alul. Uraim!... Gyönyörű volt... Mintha suhogó szárnyak lobogtak volna mellettem és mélységek nyíltak volna, mikor a kések elcsaptak mellettem... Majdnem levették a fejemet... De félretoltam, és most itt vagyok...

FŐHERCEG.

Disznóság... Még nem is reggeliztem... Azt hittem, hogy itt lehet szalámit kapni.

SAMU.

Frászt. *Pofon vágja.*

MÁRIA.

Samu - szeretlek!

SAMU

tompán. Én már nem. Mióta közélről láttam az igazságot, s lent voltam a Nagy Gép belsejében, rájöttem, hogy nem kell szerelem, nem kell asszony... semmi se kell...

RAKASA.

Csak?

SAMU

félragyogva. Csak a szalámi!... A végtelen szalámi!

Mind megdermednek. Samu lassan emelkedni kezd.

MADÁCH IMRE

TIZENHATODIK SZÍN

„Az ember tragédiájá”-nak újonnan felfedezett része, mely az eredeti kiadásból véletlenül kimaradt, s amely a Kepler- és a Tower-jelenet közé volt ékelve. Madách Imre utólagos jóváhagyásával kiadjuk.

Fényes helyiség a New York irodalmi kávéház földszintjén. Elöl asztalok és székek, könyves- és újságospolc. Pincérruhás férfiak sűrögnek-forognak. Olvasásba és írásba elmélyedt vendégek. Egy kis lány ibolyát és „Pesti Futár”-t árul. Az ablakokon keresztül széles pászmákban süt a nap. Távolról Kar énekel: eleinte alig hallhatóan, aztán erősebbé válik, mintha közelednék a hegyek felől.

ÁLHÍRLAPÍRÓK KARA *távolból.*

Zúg a tenger, zúg az élet,
Ez nem véletlen, ez vélet,
Zúg az által, zúg a főleg,
Ó előleg! Ó előleg!
Téged isten hol ver, hol ver,
Ó, revolver! Ó, revolver!
Akadna egy tutis talán,
Ó, átalány! Ó, átalány!
Lapot kéne alap'tani!
Ó, Hatvany! Ó, Hatvany!
Csinálni kéne új revü,
Ó, az beüt! Ó, az beüt!
Napilapot, alabárdost,
Kis Színházat, à la Bárdost,
Írok darabot, tanti, én
Ó tantième, ó tantième,
Egy millió, két millió,
Lapokba nagy ribillió,
Vagy egy mozit, vagy egy mozit,
Az jól hoz itt, az jól hoz itt,
Téren és minden koron át,
Jaj! koronát! jaj! koronát!
Egy koronát!
Holnap visszaadom!
Holnap! Holnap!
Holnap visszaadom!
H... o... o... l...

Ez a szó: „Holnap”, lassan újra beleolvad az általános zúgásba, és a Kar szózata a távol hegyekbe vész. Ádám mint vidéki szerkesztő, Lucifer mint könyvügynök hirtelen megjelennek a bejárat mellett, egy asztalnál. Lucifer leülteti Ádámot.

ÁDÁM

Mily ország ez s mely nép, melyhez jövénk?

LUCIFER

Kívántál kort, amelynek hajnalán
Az Eszmét érti s istápolja minden
S a vak tömegnek nyíltan hirdeti,
Kimondott szót s merészen szárnyalót,
Mely szebb szavakkal szebbet mond; s a nép
Megérti, mit a gondolat sugall
S a gondolat hatalmas szózatát
„Bár nem tanulja senki, minden érti.”
Nem így beszéltél? Nos, helyben vagyunk.
Tekints körül e csarnokok falán
S a síma márványasztalok felett,
Hol görnyedezve ül Korszellemed
S fajod. Itt minden eszméket teremt,
Ez mind az ihlet hős lovagja itt,
Művészetének önbízó hevét
Itt minden egyes fennen hirdeti
S nyíltan bevallja: „Én művész vagyok.”
Művész, az Eszme s Szépség hőse hát.
És minden érti az igaz valót,
Bár nem tanulja.

A pincérhez

Pikkolót, pohárba.

ÁDÁM

De mért ifjak, mondd?

LUCIFER

Törvény a szokás itt,
Hogy harminc éven túl e lángeszek
Tömény sósavba tétetnek, ecettel
És ünnepélyesen felvéve a
„Vén trotli” címet, nyugalomba mennek,
Ezeknek volnék én is egyike.

ÁDÁM

Minő csodás! De mondd, ki e fiú,
Kit ott vállára ültet pár csavargó
S ki hetyke daccal dőre bort iszik
S fejére önti e hevült fiúknak,
Kik ordítózza fogják lábait?

LUCIFER

Nem ismered? E kornak igrice,
Duhaj fiú, de halljuk, mit beszél.

A DUHAJ

egy csomó sovány és pattanásos arcú fiúnak a fején ül, akik szabályos időközökben átköpnék a szemben levő asztal csészéibe.

Én őszös, nyeszlett úriságom,
De undom, de köpöm, de szánom.
Ti vagytok a Genny,
Ti vagytok a Piszok.
De én iszok.
De én iszok.

A SOVÁNYAK

ordítva.

Halljuk! Halljuk!
Órriássi! Éljen! Éljen!

ÁLHÍRLAPÍRÓK KARA

távolból.

Ó vérzések!
Ó érzések!
Ó ászok!
Ó látások!
Duhaj!... Duhaj!... Ó nagy!
A legnagyobb!...
Fejére babért,
Fejére koronát,
Két koronát,
Egy koronát,
Holnap megadom!...
Holnap... Holnap...
Ho... o... o... *Elvész a hang.*

ÁDÁM

Mi zagyva szókat halmoz oly bohón
E furcsa lény, s azok mit éltetik?

A DUHAJ

Nyál-ország és kese kicsik,
Kese kicsik, kicsi kocsik,
Nem vagyok én közületek,
Vagyok busa órtás-virág,
Mit fogjátok a lábamat?
Eresszetek, mert pofozok,
Eresszetek, mert pofozok.

A SOVÁNYAK

ordítva. Nagyszerű! Felséges!
Micsoda erő! Micsoda szenvedély!

Még jobban fogják a lábait.

ÁDÁM

Mi furcsa kép! Bolondos társaság,
Kik ők sajátlag?

LUCIFER

Ez, s fajod, a lényeg.
De meg ne sértsd e derék fiúkat,
Mert önhitére büszke mindenik.

A színész belép

ÁDÁM

A lelkesülés érdemük nekik
S ifjú szívektől mást ki várna még?
De hát a szellem s művészet uralma,
Ha termett is ily dőre vakhitet,
A lelkültre üdvös volt bizonynyal.
Szelídebb s finomultabb hangulatra
Csitítva múlt koroknak durva népét
S a zord kedélyt nemesbé csiszolá
S megértővé.

A SZÍNÉSZ

egy újságíróat vág pofon, de úgy, hogy az lefordul a székről.
Nesze, Politzer úr.
Majd írd máskor, hogy tehetségtelen
Vagyok.

Nagy röhögés. Politzer feltápáskodik. A színész megszorítja a nadrágszíját, és fogadja az üdvözlőket.

ÁDÁM

aki felugrott, most elhűlve megáll.
Mi az? S amazt nem védi senki?
E jó fiút, ki lelkesen s mohón
Vélé szolgálni az igaz ügyet
S megírta arról, hogy kontár csupán?

LUCIFER

Akad védője, várj.

KÁD

szerkesztő, Politzerhez. Hát apikám,
Ez poficsek volt. Tudja mit, írok
Egy ziccert neki, a hasába, jó?
Hogy meggebed. Váltója van neki
S a papájáról tudok valamit.

ÁDÁM

S e széles arcú és dagadt szemű
Hóhér, ki ez, ó Lucifer, beszélj!

LUCIFER

Ez Kád.

Kádhoz fordul.

Mester, távolból jövőnk

S e csarnokokba nagy híred hozott.

„Futár”-odat csudálja fajzatunk.

KÁD.

Hallja, ne dumáljon nekem, mer’ a szájára ülök. Ha tud valamit valakiről, akkor beszéljen, tíz kroncsiig tuti, másképp steigoljon innen a sárgába.

ÁDÁM

Ó Lucifer, mi rettentő beszéd!

Hová lett nyelvünk, a dicső, s nemes,

Holott szavában e nyeglének itt

Külvárosoknak szennye háborog.

ÁLHÍRLAPÍRÓK KARA

távolból.

Bórich, ate, adonáj,

Kádasnak te ne dumálj.

Kádas! Kádas! Ó a nagy,

A legnagyobb!

SZÓSZ,

a szociálfilozófus, Ádámhoz. Az, hogy itt egy külvárosi, hogy úgy mondjam nyelvgörbe képződik, az egy kultúrjelenség, amit kultúr csavarodásnak nevezhetnénk. A fajiságnak egy talajrétegződése szemlélhető az effajta kifejezésekben, mint „dumálni” meg „steigolni”. Bomlott kultúréletünk nőpéldányai és hímegeidei mintegy csúcsgörbéi ennek a fajiságnak. Különben pedig, úgy hallom, ön jambusokban beszél: ez egy jellemző kultúrjelenség. Ön egy elfajult kultúregyede, hogy ne mondjam, kultúrparazitája ennek a kornak: az első csimpánzság jellege önben elfajilagósodott, és holmi gondolkodási és értelmi sallangokat vett föl. Ön egy kultúr csimpánz.

ÁDÁM

fölháborodva.

Hogyan? Csimpánz, én? Hah, te gaz lator,

Hiába voltam Kepler s Márius

És Hellászban hiába harcolék

Különb eszmékért, mint e korcs tömeg?

Hiába törtem eszmék gádján

Az Úr színéig, s szembeszállva, hah,

Az elemekkel, mindhiába szálltam

Az űrbe vissza, csillagok közé,

Hogy visszahullva, ember, képedig,

Sárral dobál - s csimpánznak elnevez

E nyegle képű és csupasz legény?

Majd megtanítlak, korcs!

Hátrakap egy székekért, de Béla, a pincér, aki azt hiszi, hogy kabátot akar lopni, lefogja.

BÉLA

Álomkép, ne mozdulj.

ÁLHÍRLAPÍRÓK KARA

távolból.

Képedre, ha mászott,

Te akarod megfőzni a Szószot?

Szósz! Szósz! Ó a nagy!

A legnagyobb!

A DRÁMAÍRÓ

egy újságíróhoz. Ki ez a tisztelt úr? Nagyon hangosan beszél.

ÁDÁM

feléje fordul.

Te zord s hideg tekintetű alany,

Kinek szemén egyetlen vízüveg

S egyetlen szemmel nézel úgy reám,

Beszélj te nékem eszmékről, miket

Keresni jöttem s nem lelek sehol.

A DRÁMAÍRÓ.

Nézze, barátom, ezekkel nem viszi sokra, három korona kapcsán, ami hihetőleg a zsebében van. Ezeknek a forinttalan dolgoknak lejárt az ideje. Na, akar egy koronát?

ÁDÁM.

Te fanyar elménc, mondd nekem, ki vagy?

A DRÁMAÍRÓ

monoklit csap föl. Hogy tetszik mondani?

ÁDÁM

Távozz, ne szólj. Te hitvány érdekért

Eladtad ím az eszmét - s nem pirulsz,

De kérkedően szóllasz: jól van úgy,

S példádat még követni hirdeted?

A DRÁMAÍRÓ.

Alászolgája. Adja át üdvözetemet tisztelt barátjának, aki egyébiránt nagyon hasonlít Hegedüs Gyulához. Ki az?

LUCIFER

Én, Lucifer.

A DRÁMAÍRÓ.

Az ördög? Hányadik kiadás?

LUCIFER

zavartan.

Ezt nem értem.

ÁDÁM

Hogyan, Lucifer? Rajtad ő kifog?

A DRÁMAÍRÓ.

Látja, kérem, a dolog nagyon egyszerű. A kitűnő Madách érdemeit különben méltányolva, úgy veszem észre, uraságodból eddig mégis egy kiadást tudott csak kipofozni. Vallja be, én nagyobb sikerrel alkalmaztam önt. Ön nem tehet nekem szemrehányást. Ha azonban az ön barátja tovább is folytatja támadó hangú előadását: akkor rögtön beleegyezem kiadóm sürgető óhajába, mire önt lefordítják angolra, s így nem szólalhat meg többé ebben a darabban, melyet magyar nyelven adunk elő. Hát gondolja meg. Alászolgája.

LUCIFER

alázatosan. Igenis, nagyságos úr. Majd beszélek vele.*Csitítja Ádámot.*

ÁLHÍRLAPÍRÓK KARA

távolból.

Hehe! Hihi! Bruhaha!

Madách Gábor, Madách Pista

Pitiáner nimolista

Ája, mája,

Nem volt neki koronája,

Száz koronája!

Két koronája!

Egy koronája!

Holnap megadom!

Ho... o... ol...

ÁDÁM

Elég - elég... ó, borzalom fog el!

Lélektelen vásárt találtam ott,

Hol eszméket s igazságot kerestem.

De mondd -: a zsenge gyermeklelkeket,

Kiket nemesb csírába hajthat ám

Egy jóltevő s irányító hatalm: -

Ki istápolja gyenge lelküket

E zord s rideg és számító világban?

LUCIFER

Jöjj hát és láss.*Felmennek a karzatra.*

És nézd meg őt magad.

A karzaton ül a modern „Nyaggat” című revü szerkesztője, mint Tudós, fehér köpenyben. Anyák gyermekeiket hozzák elébe. Éppen egy gyermeket tapogat.

EGY ELŐFIZETŐ

Tudós - véleményed?

SZERKESZTŐ

Ebből műkritikus lesz.

ÁDÁM

Hogyan? E nyirkosszívű bölcselő
Nem fél e zsenge gyermeklelkeket
Az Eszme szent honába vonni be?
Mester! beszélj hát - távolból jövőnk.
Hogyan lehet, mondd, hogy erő s anyag
Magában egy, de külhatásra más:
Előtted egyként megnyilatkozik?

SZERKESZTŐ

Mit akar? Kéziratot hozott?

ÁDÁM

Ezt nem értem.

SZERKESZTŐ.

Mondja, mibe hisz ön: a neo-impresszionizmusba, vagy a nio-neo-impresszionizmusba?

ÁDÁM

Lucifer! Mi ez? Megint az „i” betű?!
A homouzjon átkos végzete!!

SZERKESZTŐ

fejalkatát vizsgálja. Na jól van, írja le ezt a mondatot: „Az élet egy fekete hajó.”

LUCIFER

súg. Mind nagy betűvel írd, Ádám, te ló.

SZERKESZTŐ

megnézi. Nem jó. Versekhez nem ért, azt már látom. Hanem maga biztosan kitűnő zenekritikus. Maga zenekritikákat fog nekem írni. Érti?

ÁDÁM

De nem, hogy vennék tollat s kérkedőn
A hangok szent művészetébe én
Kontárkodó, bíráló szavakkal -
Hiszen nem értem s nincs tanulatom.

SZERKESZTŐ.

Ne beszéljen. Én azt jobban tudom, hogy maga mihez ért. Azonnal üljön le, s írjon egy zenekritikát. Mars.

Ádám ijedten leül.

LUCIFER

súgva.

Ne félj - hiszen Hellászban harcolál
S Achilleszt büszke karddal átdöféd -
S most borzadsz?

ÁDÁM

remegve rágja a tollat.

Mi volt az ehhez? Ezt mégsem merem.

Mit írnak és miről? Hisz nem tudok.

SZERKESZTŐ

Luciferhez. Maga ne zavarja az ebadtát. Hagyja dolgozni. Magában különben egy olyan neo-primitív költőt sejtek. Maga üljön le és írjon valami gyerekverset. Érti?

LUCIFER

De én az örd...

SZERKESZTŐ

Hallgass!

Lucifer ijedten leül egy másik asztalhoz

SZERKESZTŐ.

Kengyel, maga meg segítsen annak a kritikusnak.

EGY KISFIÚ

fürgén Ádámhoz szalad. Ne tesszék félni, majd én szedítet madánat, csak ilja szépen, hogy a toleratura énekelész szetszuál-pszihológiai alapon intáb medlátász dolda és nem medérszé...

ÁDÁM.

Hah, mit kívánsz, te gyenge csemte, mondd?

A KISFIÚ.

Udan, mada tehetséttelen majha, mada pajalititnok, mada akarja az apját tanítani? *Kiveszi kezéből a tollat és tovább írja a cikket. Több hasonló fiú közeledik.* - Pincéj, egy adad anyatejet, pohájba. *Gyermekek köldökzsínórokon ugrálnak. Nagy zenebona.*

ÁDÁM.

Lucifer, hah! gyerünk! *Átrohannak a karzat másik oldalára.*

EGY ÁLHÍRLAPÍRÓ

felrohan a karzat másik lépcsőjén, lefelé kiabál. De hát persze, mondom nektek, hogy szerkesztő! Az a másik, az a sánta niemand, az a kiadó. Csak gyertek. *Megrohanja Ádámot.* Szerkesztő úr, egy rövid kéziratot hoztam.

ÁDÁM

No várj! Ne vágass! Gondold meg dicsőn,

Ha jól megért a lelked belseje...

Mit van mit tenni e parányi rög?

A kéz inalva ír, de áll az agy

S ha büszke lelked...

ÁLHÍRLAPÍRÓ.

Mit tetszik povedálni annyit, főszerkesztő úr, kedves mester. Itt van egy vers. Csekély előleg...

MÁSODIK ÁLHÍRLAPÍRÓ

Meg itt is egy.

HARMADIK ÁLHÍRLAPÍRÓ

Meg itt.

NEGYESEDIK ÁLHÍRLAPÍRÓ

Meg, íme itt.

Körülveszik, kéziratokat nyújtanak át. Ádám kétségbeesetten kapkod, fuldoklik. Végre bemenekül hátul egy helyiségbe. Lucifer utánaveheti magát. Elöl egy széken ül Fleur Noire, mint agg ruhatárosnő, harisnyát köt. Ádám lihegve és zavart szemekkel megáll.

LUCIFER

megáll és a Nőre mutat.

Ismered őt, Ádám?

ÁDÁM

Ah! Éva, Éva!

Ó balzsam és talizmán! Ó a nő!

Te, ki lugast varázsolál nekem,

Hát így találalak?

A RUHATÁROSNOŐ

feláll és vigyorogva közeledik.

Hallja, valamit akarok súgni magának.

ÁDÁM

Ah, ah, mi édes, édes enyhület,

A természet vigasztaló szava,

Ó súgd fülembe azt a szent ígét,

Mit férfifulbe nő súghat csupán

S mely a vén földet ifjúvá teszi,

Legyen bár külsőd poklok fajzata,

E szó kibékít és felold! No súgd!

A nő súg

ÁDÁM

felordít.

Lucifer! Meneküljünk! El innen!

LUCIFER

egy kicsit végre maga is megijed.

Mi az, mi az, mi az, mi az, mi az?

ÁDÁM.

Azt súgta a fülembe: „Ádám, én költőnőnek érzem magam.” El! El!

Elsüllyednek.

Függöny

AZ EMBERKE TRAGÉDIÁJA

*Madách Imrike után Istenkéről, Ádámkáról és Luci Ferkóról
A versikéket írta Karinthy Fricike*

BEVEZETÉS

Toncsi, Fercsi, Jancsi, Náncsi.
Csupa kandi, meg kíváncsi
Kisgyerek.
Amit Imre bácsi néktek
Elmesél most - attól égték
Ifjak, öregek.
Egyik izzad, másik fázik,
Egy vígan hahotázik,
Másik pityereg.
Ha így nézed, domború,
Ha így nézed, homorú,
Egynek szörnyű mulatságos,
Másnak szomorú.

ELSŐ SZÍN

Utcu Lajcsi, hopsza Lenke,
Volt egyszer egy jó Istenke,
Azt gondolja magában:
Mit ülök itt hiában?

Megteremtem a világot,
Hogy olyat még kend nem látott.
Hogyha látod, szádat tátod,
Mesterségem megcsodálod.

Amint mondta, úgy is tett,
Dolgozott egy keveset,
Hat nap alatt úgy, ahogy
Összecsapta valahogy,
Rajta nem is másított,
Csak egy nagyot ásított.

Rafael, Miska meg Gábor,
Ebből állt az angyaltábor.
Rafi mondta: halihó,
Ez a világ jaj be jó!
Miska mondta: gyerekek!
Ez a világ de remek!
Gabi mondta: mi lesz még,
Ha meglátjuk az eszmét?

Luci Ferkó azonba'
Írigy volt és goromba.
Meee, mondta, szebb is akad,
Nekem nem kell, edd meg magad.

Ilyen volt a Luci Feri,
De Istenke meg is veri,
Nem kell szárny, repülj gyalog,
Dobjátok ki, angyalok!

MÁSODIK SZÍN

Ádámka meg Évike
Édenkertnek végibe
Hancúroztak, ittak-ettek,
Állatokkal verekedtek.

Ádámka nem akart menni
Évikével almát enni.
Évi mondta: ne légy fád,
Láttam két szép almafát.

Angyalka jött, nagyon mérges.
Vigyázz, az az alma férges!
Istenke se akarja,
Hasacsjátok csikarja.

Luci Ferkó rossz kölök,
Éppen arra lődörög,
Juszt is, mondta: egyetek,
Tömjétek meg begyetek.

No most tele van a bendő,
Itt a bűn, az eredendő.
Mars ki innen, istenvertek!
Bezárjuk az Édenkertet.

HARMADIK SZÍN

Vége lett a jó életnek,
Éviék szegények lettek,
Mert elkövették a rosszat,
Dolgozhatnak most naphosszat.

Mi lesz ebből, Évikém!
Nem bírom egy évig én.
Csak tudnám, mi lesz belőlem,
Mit akar Istenke tőlem.

Luci Ferkó majd megmondja,
Annak ez a legfőbb gondja,
Mióta büntetés végből
Őt is kidobták az égből.

Feküdjetek a bokorba,
Kimondom most nektek sorba,
Évi, Ádám,
Kibontom a meseládám.
De előbb módját megadni,
Van szerencsém bemutatni,

Ha nem tetszik a regény,
Vagy az ágyacska kemény,
Ez a kislány megpuhítja,
Úgy hívják, hogy zöld remény.

NEGYESEDIK SZÍN

Ádámkából azon nyomba
Fáraó lett Egyiptomba.
Nagyon finom volt a dolga:
Mint a pelyva, annyi szolga
Dolgozott egy kőhegyen
Csakhogy neki jó legyen.

Gile-gula, tarka-barka,
Rabszolgának fáj a marka,
Férfiszolga, nőcseléd
Liheg-lohog, csőcselék!

Ha kilóg a nyelvecskéd,
Megverünk, mint kis kecskét,
Csihi-puhi, mertek-gyertek,
És egy szolgát agyonverték.

Évike, hogy látja ezt,
Nosza pityeregni kezd.
- Mit pityeregsz, te gyerek?
Évi tovább pityereg.
- Na megállj csak, az apád!
Eltörtétek a babát!

- No majd veszek frisset, másat,
Finomat és elegánsat!
- Ez már úgyis régi, ócska,
Így szólt a jó Fáraócska.

Égszakadás, földindulás,
A fejemen egy koppanás,
Átszaladunk egy más korba,
Szaladj te is pajtás!

ÖTÖDIK SZÍN

Görög hazát akkor éppen
Megtámadták, kérem szépen,
Miltiades fővezér
A csatába ment ezér!

Hát ahogy ott csatázott,
Mint valódi hellén,
Arra ment egy ellenség,
Megszúrta a mellén.

No ez mégis hallatlan,
Hogy a nép ily hálátlan.
Nincs hálátlanabb a népnél,
Otthagyták őt a faképnél.

Királynak, ha nincs szószéke,
Hatalmának bezzeg vége.
Igyuk meg a tejecskét,
Csapjuk le a fejecskét.

Égszakadás, földindulás,
A nyakamon egy koppanás,
Átszaladunk egy más korba,
Szaladj te is, pajtás!

HATODIK SZÍN

Hű, ezek de rosszak lettek.
Énekeltek, ittak, ettek,
Évi, Ádi gonoszsontok,
Elvetettek minden gondot.
Évi röhög, mintha ráznák,
Csintalanok és paráznák,
Nincsen benne semmi könyör,
Azt mondja, hogy fő a gyönyör,
Fő a gyönyör meg a gyomor,
Persze, lett is szörnyű nyomor.

Ádi, Évi rossz is, rest is,
Hát egyszer csak jött a pestis,
Jött a csúnya dögvészecske,
Hullt a nép, mint a legyecske,
Kézzel, lábbal kalimpált,
És aztán meghalukált.

Ekkor jött a szent Peti,
Ki a rosszat megveti,
- Ádi, Évi, nézd meg eztet,
S megmutatta a keresztet.

Égszakadás, földindulás,
A szívemen egy koppanás,
Átszaladunk egy más korba,
Szaladj te is, pajtás!

HETEDIK SZÍN

Tankréd bácsi énekel,
Azt mondja, hogy hinni kell.
Egyik hiszi eztet, aztat,
Másik hiszi aztat, eztet,
Egymás kezéből kitépik,
Rongyolják a szent keresztet.
Ejnye, csípje meg a macska!
Hol az exact fogalmacska?

Évi a zárdába ment,
Nem szép tőle, annyi szent.
Lett belőle Izidóra,
Nem hallgatott okos szóra.
Ádi mondja: csip, csip, csip,
Gyere már ki egy kicsit.
Évi, Évi, gyere ki,
Ég a házad ideki.
Évi mondja: nem, nem, nem,
Nem enged a korszellem.
Feri mondja: a kereszt!
Megfogtad, de nem ereszt!
Égszakadás, földindulás,
A hátamon egy koppanás,
Átszaladunk egy más korba,
Szaladj te is, pajtás!

NYOLCADIK SZÍN

Ádi, Évi, ácsi, pácsi,
Ez meg itt a Kepler bácsi,
Nem ám holmi fecske-locska,
Kenyere a csillagocska,
A nagy bolygó náció
Meg a gravitáció.
Egyedem-begyedem,
Meg a világegyetem.
Közben Évi: juj, juj, juj,
Egy fiúval összebuj,
Hogy majd vesznek, éljen, vivát:
Ádámkának vásárfiát.
Nem fügét és nem narancsot,
Icipici kis agancsot,
Felteszik a fejire,
Jól fog állni nekie.
Csakhogy ahhoz pénz kell ám,
Adjál nekem, Ádikám.
Ádi mondja: no, mi lesz még?
Nem szeretem ezt az eszmét,

Unció-smúnció,
Szebb a revolúció.

Égszakadás, földindulás,
A szememen egy koppanás,
Átszaladunk egy más korba,
Szaladj te is, pajtás!

KILENCEDIK SZÍN

Játsszunk fej vagy írást mostan,
Mondta Ádám a magosban.
Hogyha írás, semmi sírás,
Mindennapra egy tojás.
Hogyha fej lesz, de sok hely lesz,
Minden bögre csupa tej lesz.
Megisszuk a tejecskét,
Lecsapjuk a fejecskét.

Utolsó pár legelőre,
Kimegyünk a legelőre.
Miénk a föld, rontom, bontom,
Az én nevem Kukorica,
Kukorica, Kukorica Danton.

Utcu bizony megérett a meggy,
Danton bácsi ki a rétre megy.
Kint a réten fűbe harap,
Hiányzik belőle egy darab.

Égszakadás, földindulás,
Könyökömön egy koppanás,
Gyerünk vissza, pajtás!

TIZEDIK SZÍN

Ádámkának mi nem jut eszébe,
Hogy ő mostan beleül a székbe.
A tudományt onnan magyarázza,
Hű tanítványt a hideg kirázza.

- Tudós bácsi, mondd meg nékem,
Mi legyen a mesterségem?
- Vegyél könyvet, tollat, irkát,
Mindenféle irka-firkát!

- Tudós bácsi, vettem, hoztam,
Mit csináljak vele mostan?
- Dobd a tűzbe hamarjába.
Jó meleg lesz a szobába!
- Beledobtam, lángol, ég is,
Mit csináljak mostan mégis?

- Mostan hányjál bukfencet,
Mert a tanító csak henceg,
Nem tud ő se jobbat ennél,
Amitől okosabb lennél!

Égszakadás, földindulás
Az agyamban egy pattanás,
Átszaladunk egy más korba,
Szaladj te is, pajtás!

TIZENEGYEDIK SZÍN

Hálaisten, nem kell
Iskolába menni,
Ádámnak, Ferkónak,
Nincsen dolga semmi.
Kimennek sétálni
A piacra ketten,
Azt mondja az Ádám:
- Jaj, de éhes lettem!
Ferkó mondja - Addig ehetsz,
Míg a zsírtól meg nem repedsz,
Amíg tele van az erszény,
Te maradsz a polgáreszmény!
Pénzért mindent megkapunk,
Vedd elő a bukszát,
Vendéglőben sört iszunk,
Megesszük a buktát!

Arra megy az Évike,
Figyeli, hogy nézik-e?
Játékot kér Ádámtól,
Szereti is hálából.

De a gonosz Luci Feri,
A játékot összetöri,
- Nem kellesz már nékem, Ádám,
Tanuld meg a versen:
Akad, aki többet ad ám,
Ez a szabad verseny.

Égszakadás, földindulás,
A zsebemen egy koppanás,
Átszaladunk egy más korba,
Szaladj te is, pajtás!

TIZENKETTEDIK SZÍN

Hát ez meg már micsoda?
Gőzmalom vagy mosoda?
Akár gyár, akár malom,
Benne nagy az unalom.
Olyan tiszta, olyan csendes,
Olyan sima, olyan rendes.

Nem lehet bent hajkurászni,
Henteregni, falra mászni.
Nem csinálnak benne ácsok
Kardot, csákót, kalapácsot,
Csak gépet, meg kereket,
Csupa rendes gyerekek.

Gyerünk, Ferkó, lássuk,
Itt fogunk ma hálni!
Hadd lám, tudnak-e valóban,
Mint mi tudtunk, fűben, hóban
Olyan édes, kicsi, kedves
Kereket csinálni?

Ez ló, kutya, macska, virág;
Ilyen volt a régi világ.
- Hát ma nincs belőle már!
- Egy maradt csak: a számár.

Égszakadás, földindulás,
Csak ketyegés és kopogás,
Fel az égbe, pajtás!

TIZENHARMADIK SZÍN

Jancsi, Pista, Marcsa, Lenke,
Ez itten a végtelenke!
Ferkó mondja: hallga, csitt,
Itt elbújunk egy kicsit!
Ádi fél, remeg, gyanakszik,
- Földtanár úr megharagszik,
Hogyha jön és nem talál.
Ferkó röhög: - Oh, te gyáva,
Szebb a pulyka, mint a páva,
Mit nekem föld és halál?
Ádi mondja: - Ecki-becki,
Engem ugyan nem nevetsz ki,
Vagyok én is, ide-nézz,
Nekem semmi az egész!

Földtanár úr dúl-fúl, dörög,
Hol van az a komisz kölök?
Meg kell írni, ecke-becke,
Még mindig nincs meg a lecke!

Égszakadás, földindulás,
A léghajón egy robbanás,
Le a földre, pajtás!

TIZENNEGYEDIK SZÍN

Ejnye, csípje meg a csóka,
Több az ember, mint a főka.
Ez már nem vicc, nem is móka,
Félre jelmez és paróka!

Csupa jég és csupa hó,
Vörös a nap, halihó,
Bife-befagyott a tó,
Didereg az eszkimó,
Mégsincs kedve korcsolyázni,
Inkább volna falra mászni.
De a kunyhó fala sík,
Ha rámászik, leesik.

- Évi, Évi, - Ádi mondja:
- Hol a púder meg a szpongya,
Mert itt kissé ronda vagy.
Évi mondja: majd ha fagy.
Nem kell szépség, nem, nem, nem,
Fázom, nem ér a nevem.
Veletek tovább nem játszok,
Vigyetek már haza, srácok!

Ferkó mondja: csípje csóka,
Nem kell móka, nem kell főka.
Álommozi leperreg,
Ébredjetek, gyerekek!

UTOLSÓ SZÍN

Álommozi nem forog,
Ádi, Évi hunyorog.
Csodálkozva szétekint,
No most itt vagyunk megint.
Édenkertből kihajítva
Kuksolunk megint sunyítva.
Kinek volna tovább kedve
Hinni, élni lelkesedve.

Luci Ferkó nyavalyás,
Te vagy mindenben hibás!
Hagytál volna nekünk békét,
Mért csináltad ezt a zrit?
Most a remény nem virit,
Elmondtad a mese végét.

Ádi henceg: - Tudod mit,
Mondok neked valamit.
Oda álom, ide álom,
Nekem ez nem ideálom.
Ha akarom, nem csinálom,
Ez az élet pizsokfészek,

Nem csinálom az egészet,
Én elmegyek, kegyed ül,
Rám a Gellért hegye dül,
Csináljátok egyedül!
S ugorna már lefelé,
Ekkor jön az Évike:
Ádi, gyere, csitt-csitt-csitt,
Súgok neked valamit.

Unom én az egész mesét,
Ez a játék egy hülyeség.
Te is hagyd ott Lilit, Ferit,
Akik mindig egymást verik,
Nem kell nekem több fiú,
Mind hencegő és hiú.

Fiú lánynak nem barát,
Unom már a maskarát.
Csinnadratta, kereplő,
Nem leszek már szereplő.

Mindig másnak látszani.
Nem kell kalap és kabát,
Csinálok kócból babát,
Azzal fogok játszani.

Ádi is szól szemlesütve:
Mégis jobb a zsemle sültve,
Puha kenyér, házi koszt,
Ördög vigye a gonoszt.

Jóistenke hallva eztet,
Csendben mosolyogni kezdett
Hegyes bajusza mögött,
S elküldte az ördögöt.

Aztán így szólt: no, mint mondok,
Kell-e még az almakompót?
Mért ettétek azt a vackot?
Kaptok érte két barackot.

Az egyiket Évi kapta,
Fejébúbját tapogatta.
- Csak azért, hogy meg ne hízzál,
Másik Ádám fülét érte,
Nem is haragudott érte.
- Te meg, fiam, bízva bízzál.

Így mesélte ember a fiának
S ezzel vége a komédiának.

KÜLFÖLDI PRÓZA

DICKENS

KOPPERFFY DÁVID

Nevem Kopperffy Dávid, egy kis házban születtem, a folyó közelében, ahol hajómunkások ácsoltak, és a köd állandóan befolyt az utcánkba. Születésem előtt három nappal anyám a mi kis dolgozószobánkban ült, és fejkötőcskét hímzett, miközben gyakran áttekintett a szomszéd-ablakra. A szomszéd-ablakban egy öreg hivatalnok címszalagokat írt; minden öt percben benyúlt a zsebébe, egy kis füstölt halat vett ki, és egyetlen harapásra megette, miközben a fejét csóválta, és minden hal után így szólt: „Ó, szerencsétlen Jemmy-m! Szegény, szerencsétlen gyermek!”

Míg ezek történtek, az előszobában megszólalt a csengő, és anyám, miután letette kezéből a horgolást, kiment és ajtót nyitott. Az ajtóban először egy hosszú, nedves kéz jelent meg, azután egy fej, ami nagyon hasonlított a kézhez, legalább anyám úgy találta, mintha egy kifordított tenyérre két szemet, orrot és száját alkalmazott volna valami ügyetlen bábfestő. A fej után hosszú, barna kabát következett, majd szürke, csíkos nadrág, végre két eléggé viseltes cipő. Mikor az egész alak bent volt, szertartásosan meghajolt anyám előtt, és kijelentette, hogy Bebnak hívják. Beb úr e szavak után hátrafordult, fűtten, és így szólt: „Kuss, kuss, Napóleon! Nem tudsz illetet?” Anyám csodálkozva tekintett ki a folyosóra, hogy a kutyát vagy más állatot keresse, akihez szükségképpen e szavakat intézte Beb úr, de nem látott senkit és semmit. Kissé zavartan betessékelte Beb urat, és megkérdezte, mivel szolgálhat.

Beb úr levette kalapját, zsebéből egy félméter hosszú gumicsövet halászott ki, ezzel a csővel megdörgölte homlokát, visszatette a csövet, és titokzatosan így szólt:

- Kopperffy asszonysághoz van szerencsém?

Anyám biztosította, hogy ahhoz van szerencséje.

- Nos - mondotta Beb úr, lehetőleg még titokzatosabban -, nos, nos, asszonyom, ugyebár, tartsuk szem előtt mindig a kedélyességet, a tisztességes kedélyességet, valóban, asszonyom!... Kuss, kuss, Napóleon! Nem tudsz illetet?...

Az utolsó szavakat hátrafelé intézte, mintha a szék alatt volna az a valaki vagy valami, akit ily módon utasított rendre; de anyám csodálkozva tapasztalta, hogy semmi sincs ottan.

Beb úr figyelmeztetőleg emelte fel egyik kezét, és egyre titokzatosabban folytatta:

- Mert legyünk tisztában, asszonyom, azzal, hogy a tisztességes kedélyesség, a tisztességes, ismételen, szóval... nos, asszonyom, mi mindnyájan szegény, szánandó halandók vagyunk csak... Kuss, kuss, Napóleon!

Anyám megnyugodott benne, hogy Beb úrnak ez már valamely jámbor szokása, amiben kár őt megakadályozni. Nem is akadályozta meg, annál kevésbé, mert e percben kopogtak, és Neekle asszonyság tette tiszteletét. Neekle asszonyság nagyon derék hölgy volt, és szívesen megbocsátotta neki az ember azt a sajátságát, hogy beszéd közben a kezében levő sodrófával

annak a fejét verte, akivel beszélt, és minden ütésnél így szólt: „Hihi!... Papperlapapp!” Különben állandóan nagyon vidám volt és az embereket „csokoládés brátyuská”-nak nevezte.

- Édes csokoládés brátyuskám - mondta Neekle asszonyság anyámnak -, hát mit szól ezekhez a gyerekekhez? Hihi, papperlapapp!...

- Asszonyom - szólt közbe Beb úr ünnepélyesen -, nagyon sajnálnám, ha elfelejtené, mennyire tisztában illik lennünk azzal, hogy a tisztességes kedélyesség - szóval, hogy mi ama szegény halandók vagyunk, akiknek... Kuss, kuss, Napóleon!

Anyám zavartan és tétován nézett ki az ablakon, melyen keresztül a szemben levő ház emeletén láthatta az öreg hivatalnokot, amint körülményesen letette kezéből a tollat, zsebébe nyúlt, egy füstölt halat szedett elő, megette és így szólt: „Ó, szerencsétlen Jemmy-m - szegény, szerencsétlen gyermek!”

Ezután három nappal születtem én.

Folyt. köv.

ZOLA EMIL, *a realista*

AZ OLAJ

Regény
Zempléni P. Zola

Gervaise háromnegyed hatkor jött haza a rue-de-Puanteon keresztül; délután a marhavásáron volt, amiből a szoknyájának még mindig valami átható vérlészege volt, alul, a könyökén, egy darab vörösesbarna húsmaradék beleakadt egy félcentiméter hosszú szőrszáliba, és ütemesen ringott.

Gervaise most fejét előretartva belépett a fürkébe, és elrendezte a kulcsokat.

Anyja Plaussansban halárus volt, a fekete Rougon leánya, tizenkét éves korában egy homályos reggel a falu aljegyzője odafektette a zsákra: azután Mourmelonba került, és ott gömbölyödött le. Fivére, Claudius, a másik mourmeloni család harmadik fia, a későbbi festőművész, akkor Antwerpenben a rue-de-Foutoche-on lakott, egy éjjel nagy gyomorfájásra ébredt, de ez később elmúlt. Nagynénjük, a sánta Fouan, szintén rosszgyomrú volt; később visszajutott Plaussansba. Itt született Gervaise.

Most nyugodtan leült, a csapokat megigazította, betolta az ajtókat, majd lassan kisöpört. Az éjfél Párizs ébredezett már, és a Douan utcai állami szabadalmazott sóhivatal felől vörösesbarna hajnal terjengett. A túloldali fűszerüzletből gálic-szagot lehetett érezni, fölötte elsárgult, rojtos táblán rondírással volt kiírva a tulajdonos neve, kék festékekkel előlről hátrafelé, úgy, hogy a betűk egymás után következtek. Lejjebb a lépcsőn túl, három méternyire, kissé kopott utcakő áll több más utcakövek között, jobbsarkán egy tüdővész-bacilus nézett visszafelé, a rue-de-Bombarde-ról idelátszó dóm irányában, és a bajuszát pödörte.

Gervaise az érett, kissé sajtszagú nők nyugodt testtartásában lélegzett, letörölte a támlákat, az üvegajtót, melyen a „Férfiak” felirat elhomályosodott, megdörzsölte, és egykedvűen leült szokott helyére.

Fivére, Nana, néhány év előtt Párizsba jutott, a császárság utolsó napjaiban és fehérenműkereskedést nyitott, Párizs gyomrában, a Munka, Germinal, Zempléni P. Gyula.

Hirtelen fel kellett ugrnia. Erőteljes, borízú hang zavarta. Ez Caboche volt, akit „nyiszlett-szájú”-nak is neveztek, mert állandóan rossz szagú volt a könyöke egy darab bőrtől. Most az olajat hozta, és visszafelé lépett be a fürkébe.

- Elhoztam az olajat, asszonyág - mondotta, az egész fürkét betöltve saját hangjával, mely erőteljes, kicsit rojtos szélű torkából a száján keresztül jött.

- Az ördögbe is! a disznók ugyancsak telebőfentették a hátulsó pofájukkal!

Nagyanyja Plaussansból jött, a második császárság idején, és visszament oda, ahonnan jött.

Caboche most részletesen kezdte a szagtalanítást: először a szürke fal felső részét kente be olajjal, az átható, nehéz olajszagot élvezettel szívta be, mely második természetévé vált. Ha ezt a szagot érezte, megvadult, és nem bírt érzékeivel: ilyenkor kitört belőle az állat az emberben, s könyökével csontos talpát verve, fejletlen leányokat rohant meg az utcán. Ezt a munkát nagyon szerette: lassú tempóban, egyenletesen kengette az olajat. Kedvére volt ez az egész rikító színű épület, ahol egész Párizs megfordult, s egyszerű zubbonyos munkások jól öltözött hivatalnokok és magasrangú katonák kezébe adták a kilincset, mely ne tessék becsukni, magától záródik. A régi császárság minden pompája és bűne elvonult itt szemei előtt: - ide mindenki betért, s gyalog, levette minden szokásformát és sallangot, egész megrázó, valódi természetes-ségében mutatkozott az élet igazi, hamisítatlan, echt nyomorúsága, igazi, finom, undok nyomorúság, nem csalás, nem ámtás, nemtetszőért visszaadjuk a pénzt.

Caboche most bevégezte a munkát: Gervaise féloldalt állt, és háta táján valami langyos lágyságot érzett, s hirtelen összeborzongtak. A férfi még habozott egy ideig, azután hirtelen orron ragadta a nőt, kiben e perc lázában csak a húst látta. Nehány pillanatig egymásnak szegezett pofacsontokkal küszködtek, és kifeszített, libegő orrukkal csapkodták egymás fejét.

- Az ördögbe is - sziszegte az olajozó -, a piszkos disznók! Mindent elrondítanak nekem!

És hátul, a fülke homályában, a régi csapok és olajostömlők között az olajozó odafektette Gervaise-t egy karbolospalack dugójára.

Unokabátyjuk Plaussansban született, és 1823-ban került a katonasághoz, önkéntes ajánlkozás után.

II

Gervaise február végén hízott le: a Place de la Gloire szürke kis épülete jól ment, és a család tartós, tűrhető jólétnek nézett elébe a császárság második korszakában. Március elején voltak a mozgósítások, Neippery tábornok falragaszokban hívta föl az ifjúságot. Boche katonának vonult be, és a Place-téri kutyaszőr-üzlet homályában esténként nagyon különös árnyékok suhantak a mellékhelyiségek felé. Az öreg Fouan kicsit furcsán szedte a lábait: valami undorító betegségről beszéltek, amit a vállpercébe kapott: - az első emeleten tréfásan „rohadamelle bácsi”-nak nevezték. Ilyenkor rekedten káromkodott.

- Csak azok a r...k ne jártnák a sz...at!⁴ - mondotta. - Hiszen mindenki tudja, hogy a szánta Liza csupa b...ból meg ny...ta a szemét!...

Annyi igaz, hogy a kövér Liza szemei estefelé, mikor tavaszi szelek rohadt ibolyabúzt hoztak az uzsorakamatra eladott és kissé már szintén rohadó ákácerdő felől: - hogy ilyenkor a természetellenes kövér Liza szemei gyanúsán gennyesek voltak. Másképp simán és nyugodtan folyt az élet, ja igaz, Germinál-anyó a talpán valami kiütést kapott, azt folyton vakarta realizmusból.

Egy napon Gervaise korábban jött haza a rendesnél, és ott találta Caboche-t az olajosnál. Utóbbi időben Caboche egészen átadta magát ennek a szenvedélynek: szélesen nekifeküdt a munkának, elborult, nyirkos szemekkel, vastagon rakta föl a falra az olajpászmákat. Lábai, ruhája egészen át meg át volt itatva a súlyos illatú anyagtól, melyet szenvedéllyel szívott magába. Érzése, öntudata, úgy látszik elborulóban volt: részegen nézett Gervaisere, és

⁴ A pontozott kifejezések reprodukálhatatlanok: a t. közönség felhívatik, hogy képzeljen a pontok helyébe olyan undorító szavakat, amilyenek csak jölesnek.

megfogta lábujját. Gervaise egy percre elbódult, és maga is közelebb hajolt az olajoshoz: térdeik érintkeztek, de e percben valaki sietve nyitotta ki az üveges ajtót, és így nem történt közöttük naturalizmus, tessék türelemmel lenni.

XXXIII

A nyár közeledtével Gervaise-nek a higiénikus papírt kellett beszerezni, és Versailles felől, az erdőn keresztül jött. Fülledt és fojtó volt a levegő, mindenféle virágok szag-váladékokat leheltek magukból, nemi betegségekben szenvedő pacsirták nyöszörögtek az ágakon: de Párizs felől üdítő vitriol-illat terjengett.

A Place de-la Gloire-i ház egyik első osztályán azonban leszakadt a zsinór, úgy, hogy a csatornarepedésből az egész anyag belefolyt a csészébe, és oldalt lecsurgott az olajjal együtt. Mire Gervaise hazajött, tele volt naturalizmussal az egész fulke. Mindezt a túlzott, rettenetes, ellenállhatatlan olajozás idézte elő, mely pusztulással fenyegette a családot. Ez a nyomasztó, borzasztó nyomor július elsején történt: az a Moltke éppen ezen a napon jutott el Sedanig: - az a Bismarck hadisarcot követelt és az az Európa, tetszik tudni, ott valahol az Atlanti-óceán mellett, éppen világválság előtt állott, és más, hasonló jelentéktelen romanticizmus történt. Szóval az egész anyag az olajjal együtt lecsurgott és Gervaise körme alá a pépszerű masszából bejutott egy darab. Aznap a fűszerüzletben Fouan apró patkánya hányni kezdett.

Anyja Plaussansban egy csatornában született, unokafivére volt Nanának, a párizsi cocottenak. Tíz éve jutott Párizsba.

- A vén X...n!! - ordított részegen, bődülten Caboche... Hogy kr...nának a z...jébe!!...

Azzal elment.

LX

Két év múlva Gervaise-éknek ki kellett költözni. A mértéktelen, rettenetes olajozás felemésztett mindent; a zsíros folyadék felszívódott a falakba, és aláásta a padozatot. A züllött, degenerált és elpuhult nemzedékek ama borzasztó és átkos szenvedélye, hogy olajjal akarta szagtalanítani a naturalizmust, végre rettenetesen bosszulta meg magát. Caboche egy napon összeesett a gödörben: hányni kezdett, és minden tagjából olaj szivárgott. A kórházba vitték.

CX

Mikor Gervaise a kórterembe jutott, Caboche éppen olajat sírt. Két apáca fogta, három zöld és megpenészedett hulla között, a morgue-ban. Rettenetes bűz áramlott mindenfelől.

Este volt, mire Gervaise az utcára került. Egy hordó olajba lépett. Mindenünnen olajszagú emberek vánszorogtak: az ádáz méreg felszívódott Párizs összes falaiba, és lecsurgott az Eiffel-torony tetejéről. Téveteg, olajos szemekkel vonszolta egy ideig testét, aztán összeesett egy gödörben.

És egyetlen, növekvő, ellenállhatatlan zúgás áradt ekkor a boulevardok felől, az erdők felől s az alkonyati égről: a szörcsögve szívódó, romboló olaj zaja, az olajé, mely sárga, rohadt, pusztító szemfödővel borult most a haldokló Párizs bűdös hullájára. Az olajé, mellyel szagtalanítani akartak, s mely most magába fullasztott mindent, életet és halált, nyomort és romanticizmust.

És a Pont-de-Neuf alatt, mintha semmi se történt volna, nyugodtan és megvető mozdulattal végezte igaz, emberi kötelességét egy harmadik realista.

DOSZTOJEVSZKIJ

ROSKORNYIFOG

Mottó: „*Ha nem akar jól menni,
Muszáj kicsit szenvedni,
Muszáj szenvedni,
Muszáj szenvedni.*”

I

Egy fiatal ember ment végig a Korszki-proszpekten, egy poros, forró júliusi reggelen, a...-ni vámház irányában, lent, a folyóparton, ahol már az ötödik kormányzóság hivatalnokai kezdődnek.

- Jó reggelt, bátyuskám, Fjedics Nikomir! - kiáltotta jóízűen a háta mögött egy hang.

Kotyka megfordult, nevét hallva. De nem felelt rögtön. Hol is hallottam én, tűnődött magában, hogy a tüdővészések haláluk előtt jobban érzik magukat, mosolyognak, jobbára történeteket mondanak el? Talán megbékélnék a sorsukkal?

Ezt csak egy pillanatig gondolta Kjola, aztán nevetségesnek találta az egészet. Eh, köpök rá! - suttogta halvány mosollyal, és még a kezével is tett egy mozdulatot, mintha csitítani akarna valakit.

A beszélő közben közelebb jött.

- Á, á, Petrics Nabukoszma! Fogadjunk, hogy nem emlékszik rám! De hogy is emlékezne, hogy is! Pedig Porfirovna Agászja beszélt Önről, galambocskám, még meg is invitálta, hehehe, hiszen tudja, a dohánytőzsde, no igen. De különben Agocska igazán szereti önt, csak hát ő olyan... hiszen tetszik tudni. „Kuropintyó, akvaszka...” és a többi, mint ahogy rólunk mondják, a norszki kormányzóságban. De azért tiszt, még hozzá élelmezési! - tette hozzá bizonyos tisztelettel, amit mindketten észrevettek. Roszkornyifog *nagyon is* észrevette ezt a tiszteletet, és az az érzése volt, hogy Kjekbaljekof is észrevette, hogy ő észrevette.

- Már nagyon is vidám vagy - gondolta magában, és elsötétült.

Kremja azonban tovább fecsegett, de nem vette le a szemét Afganisztovics Rudolfról.

- Hja persze, maguk börtokosak - mondta, nem minden elismerés nélkül -, tudja, galambocskám, hiszen nekem mindegy is. Maguk mindig csak gondolkodnak és káposztalevest esznek - honnan az ördögből szedik azt a káposztalevest! - dörögött. - Na de sietek! Aproó, hogy el ne felejtsem, de igazán: maga is azt hiszi, hogy a teremtés kezdetén a végokok... szóval, nekem Nekrikocskov említette ezt, hogy bizonyos körülmények között... hiszen tudja!

- Tudom - mondta Roszkornyifog nyersen.

- Hát én őszintén szólva, úgy képzelem: ha vannak is végokok vagy végtelenség, mit bánom én: kérem, a párhuzamos vonalak csak találkoznak egyszer, nem igaz? de bizony találkoznak,

még köszönnek is egymásnak, kezet fognak: akkor hát minek az egész, kérdem én öntől, Rocsmirkiktovloffonovics Mátya, kedves galambocskám? De most igazán sietek. Au revoir!

Roszkornyifog utánanézett. - Először a nyakát - mondta fájdalmasan. - Aztán kicsit megforgatom, kicsit jobbra, a hegyével, a gyomra felé, és nyugodtan, nem sietve, felmetélem. De miért nem esik jól nekem ez a gondolat, hogy jobbra, a hegyével? Miért tartom ezt szokatlannak, legalábbis? Úgy látszik, kicsit ideges vagyok.

II

E beszélgetés után két nappal Roszkornyifog felkelt, hogy meglátogassa Libidinovná. Lent, a kapu alatt palánkokat raktak egymásra, egy kancsal munkásféle ember, bőrzubbonyban, aki, úgy látszik, kicsit be volt rúgva, és valami dalt dúdolt. Még meg is állt, hogy végigvárja. A szomszédból veszekedés hallatszott.

- Kátya, te ördög! - sipítozott a vénasszony. - Ki a szállásból! Ki a szállásból!

Valami repült a levegőben, közel csapott le. Egy fél papucs. Siránkozó gyerekhang vegyült a lármába. „De mátyuska, hiszen Jekaterinovna is... mátyuska, az isten szerelmére, gondoljon az üdvösségére!”

Hirtelen elhallgatott a láрма, mintha elvágták volna, mintha valaki betette volna az ajtót.

- Hogyne, majd éppen a rendőrség - dörögött egy hang.

Roszkornyifog ferdén elmosolyodott, halványan, betegesen. Mi az - hökkent meg hirtelen -, csak nem felejtettem el Kolmikovnak szólni, hogy Dunyocska is... De milyen ideges vagyok - tette hozzá merengve, miközben a káposztavágó kés nyelét háromszor egyforma ütemben beledöfte a vénasszony hasába. Olyan, mint a főzelék - villant át rajta, de csak egy pillanatra.

A test előregurult. Roszkornyifog gyanakodva nézte. Forró, gyermekies hála öntötte el. Érezte, hogy valami soha el nem múló változás veszi hatalmába. Hát ilyen - tette hozzá később -, de csak nem vagyok beteg? Aztán megnyugtatta magát.

III

Ugyanakkor a következő álmot látta Roszkornyifog. Úgy volt, mintha ők ketten, Kjubalklajovval, együtt volnának gyerekek, és egy nagy, sárga ház ötödik emeletén volnának, az ablakokban, melynek üvegén zöld penész volt és légyvettyek. És akkor Mátya egyszerre csak elkezdte nyomni kifelé Kjubalklajovot. És csak nyomta kifelé az ablakon, és Kjubalklajov csak kiabált, hogy nem bírja - és Mátya nyomta tovább, és Kotyka alulról húzta a Kjubalklajovnak a fejét -, és már olyan hosszúra kihúzták őt, hogy leért a második emeletre, de még élt és siránkozott, öt méter hosszúra kihúzott szemekkel, nyögve, hogy csak Szemjonovná ne bántsák. És Roszkornyifog érezte, hogy ezt nem lehet, nem szabad, de mégis húznia kellett, és ekkor Kjubalklajov egyszerre elszakadt, derékban, egy nyers, süket hangot adva.

Hideg veríték ütötte ki a homlokát. Halkan zokogni kezdett, tudta, hogy innen kezdve valami új, valami más dolog kezdődik, ami eddig még nem volt. De ennek a *más*, annak az *új* dolognak a leírása már nem tartozott az ő eddigi életéhez - az ő eddigi élete ezzel végérvényesen és örökre lezáródott.

KÜLFÖLDI DRÁMA

IBSEN HENRIK,
a ködös

A KÉNGURU

Norvég dráma öt felvonásban. A legszükségesebb kilencvenkét kötetet magyarázattal együtt bérmertve szállítja az „Egyedüljogosított Versenykívüli Schnabsen-magyarázó Részvénytársaság Kénguru Alosztálya” vízhatlan csomagolásban.

ELSŐ FELVONÁS

Előkelő berendezésű társalgó Wekerke bankárnál. Borús, őszi délután. Wekerke a pamlag bal sarkában ül, és újságot olvas. Nyafson, a fia, az előtérben fel és alá sétál, balfelé. Egyik kezét néha felemeli, mellyel végigsimítja az orrát. Ilyenkor másik keze idegesen megrándul. Jobbra, a háttérben, ingaóra, mely lassan és nyugodtan jár fél héttől negyed nyolcig. Ekkor kimérten üt.

WEKERKE

még kiolvas egy lapot. Felhúztad az órát, Nyafson?

NYAFSON

megáll, felnéz. Igen, felhúztam. Féloldalt fordulva átmegy a színen.

WEKERKE

halkan. Úgy. Tovább olvas negyed nyolctól háromnegyedig.

NYAFSON.

Még mindig esik. Szünet.

WEKERKE

félíg ülőhelyzetbe emelkedik, mereven ránéz. Még mindig. Az éjjel is esett, az erdők egészen nedvesek lettek.

NYAFSON

félíg befogott szájjal. Hjalmár itt volt?

WEKERKE.

Itt volt, miért kérdezed?

NYAFSON

gondolkozik. Csak úgy. Jobbról átmegy a színen, beleakad a szőnyegbe, és idegesen megigazítja. Az óra ketyegve jár háromnegyed nyolctól fél kilencig. Nyafson végigsimítja orrát.

WEKERKE.

Mi van az orroddal?

NYAFSON.

Semmi, az a daganat.

WEKERKE.

A nagyapádnak is így volt, Nyafson, de miért nézel olyan különösen.

NYAFSON.

Igen, a nagyapámnak, különös. *Átmegy a színen, szünet.* A nagyapámnak. *Hosszabb szünet.* És Hjalmár kisleányának. *Nagy szünet.* Hjalmár nagyon szegény, Hjalmár. *Teljes szünet.* A daganattól van. *Vakáció.*

WEKERKE.

Most elmegyek, Nyafson. *Jobb lábbal lelép, lassan kabátot vesz, elmegy. Egészen besötétedik, kívül permeteg eső.*

NYAFSON

hirtelen megfordul, az előtérbe jön. Arca végigvonaglik. Halkan. Én is elmegyek. *Visszafordul és el. A függöny elernyedve, magától lehull.*

MÁSODIK FELVONÁS

Hjalmár lakásán, asztalosműhely. Elöl asztal, lámpával, mindenféle szerszámokkal. Hjalmár éppen egy kasznit farag, a háta és oldala már megvan, most az ajtót csinálja, azután lakatot készít bele. Butta, a felesége, enyvet főz kék lábosban. A lámpa füstöl: nagy bűdösség.

HJALMÁR

két szöget ver be oldalt, egyet belülről. A csavarok kicsik, hozni kell újakat.

BUTTA.

Hjalmár, a csavarok nem kicsik.

HJALMÁR

visszafordul. Hogy gondolod ezt?

BUTTA.

Nem a csavarok kicsik, a lukak nagyok. *Átmegy a színen, felhúzza az ablakredőnyt. Majd a kályhához lép, ebédet főz, kirakja, esznek, majd emészteni kezdenek.*

NYAFSON

kopog, belép. Jó napot, Hjalmár.

HJALMÁR

felugrik. Kedves Nyafson, jónapot. Kérlek, foglalj helyet. Nos, nos? *Szünet.*

NYAFSON

féloldalt leül. Hogy vagytok?

HJALMÁR.

Ó, tőrhetően. Most ebédeltünk, a kéknguru is.

NYAFSON.

A kéknguru?

HJALMÁR.

Te nem is tudod, kedves Nyafson, nekünk egy kékngurunk van.

NYAFSON

komoran. Egy kéknguru!

HJALMÁR.

Képzeld, a múlt héten beugrott az ablakon, egészen váratlanul. Bent tartjuk a kamrában.

NYAFSON

közel hajol, titokzatosan. A kéknguru?!...

HJALMÁR.

Igen, a kéknguru. *Nyafson átmegy a színen, végigsimítja orrát.*

HJALMÁR.

Mi van az orroddal?

NYAFSON

hirtelen leül, gyorsan és akadozva beszél. Hjalmár, beszélnem kell veled. Te csodálkozni fogsz, de egyszer meg kell tudnod. *Feláll. Szünet.* Hjalmár, az én lelkemen egy daganat van. *Siket némaság.*

HJALMÁR.

Wieso? Egy daganat?

NYAFSON.

Már régen beszélnünk kellett volna erről. A nagyapám, Hjalmár, a nagyapám. Daganat a lelken, amely felnyúlik az orrba... Valami atavizmus... Az egész családukban ez a borzasztó dolog, daganat a lelken... érted?! Érted?! Borzasztó! *Alulról fölfelé borzong.* Érted?!

HJALMÁR

nyirkos félelemmel. Érti a Kozarek!

NYAFSON

kitágult szemgolyókkal. Az nem baj, majd az esztétikusok megmagyarázzák. Isten veled, Hjalmár. Viszontlátásra, asszonyom. *Sietve kezet fog és el a balfenéken.*

HJALMÁR

gondolkodva áll. Daganat... daganat a lelken... *függöny.*

HARMADIK FELVONÁS

*Hjalmáréknál. Butta vasal, Hjalmár elöl ül egy széken.
Nyafson.*

NYAFSON.

Eljöttem hozzád, Hjalmár.

HJALMÁR.

Igen, igen, eljöttél. *Szünet.*

NYAFSON

halkan, maga elé. Hjalmár, te kékúru.

HJALMÁR.

Mért vagyok én kékúru?

NYAFSON

mintha keresné a szavakat. Hjalmár, megmondom neked. Én tegnap rájöttem valamire, valamire. *Titokzatosan.* Tudod, Hjalmár, rájöttem, hogy mi mindnyájan kékúruk vagyunk!

HJALMÁR.

De Nyafson!

NYAFSON.

Igen, igen, Hjalmár. Mikor tegnap megmutattad nekem a kékúrú, egyszerre világosság gyúlt a fejemben. És rájöttem a mi nagy, borzasztó végzetünkre. A mi lelkünk olyan, mint a kékúru lelke, amely felszökik, magasra tör -: de nem tud megállni a négy lábán. Tehetetlenül vergődünk az egyetlen erős embernek, az apámnak a lelki szívóssága előtt. Az apám feleségül adta hozzád Buttát: - pedig jól tudta, hogy neki is...

HJALMÁR

derengve. Neki?

NYAFSON

tompán. Neki is daganat van a lelkén. *Szünet.*

HJALMÁR.

Mit, mit tegyünk?

NYAFSON.

Nekünk egy borzasztó nyomás, egy fenyegető felhő ellen kell küzdenünk, Hjalmár. Minden erőnket meg kell feszítenünk, hogy legyőzzük a daganatot... Érted, érted...? *Idegesen mozzatja füleit.* Most elég erről.

HJALMÁR.

Igen, azt hiszem...

NYAFSON

felugrik. Most megyek, Hjalmár, majd látogass meg, együtt vacsorázunk... *Átmegy a színen, visszafordul, halkan, de erősen.* És, Hjalmár - vigyázz a kékúrúra...! Vigyázz a kékúrúra... *függöny.*

NEGYEDIK FELVONÁS

*Hjalmáréknál. Butta a padlót súrolja, majd ablakot tisztít.
Hjalmár fel s alá jár.*

BUTTA.

Igen, még mindig esik. *Hjalmár a kezeit lefelé görbíti.* Mi az?

HJALMÁR

különös orrhangon. Semmi. Nyafson nem volt itt?

BUTTA.

Itt volt, megnézte a kéngurut.

HJALMÁR.

Jól van. *Lefelé mozgatja a kezeit.*

BUTTA.

Wekerke eljön holnap.

HJALMÁR

előregörbített lábakkal fölemelkedik. Úgy.

BUTTA.

Mit csinálsz?

HJALMÁR.

Semmi, semmi.

BUTTA.

Bágyadtnak látszol: itthon maradsz? Tökfözelék lesz.

HJALMÁR.

Tökfözelék? *Függöny.*

ÖTÖDIK FELVONÁS

*Hjalmáréknál. Hjalmár az ajtónál áll, jobb karja és bal lába kívül van, az orra is,
így beszél befelé egészen a felvonás végéig. Butta harisnyát köt keresztöltéssel.
Léghuzam.*

BUTTA.

Mit állsz ott az ajtóban, ugyan gyere be.

HJALMÁR

révetegen. Semmi, semmi, a lábamat gyakorlom. Mindjárt jövök. *Kifelé rúg.*

BUTTA.

Wekerke jön.

HJALMÁR.

Annál jobb, annál jobb. Mindent meg kell tennünk, mondotta Nyafson.

BUTTA.

Mit is akar tőlünk ez a Nyafson!?

WEKERKE

belép. Jó napot itten. Hjalmárral beszélhetek?

HJALMÁR

az ajtóban. Azonnal, azonnal jövök.

WEKERKE.

Mi az? Nem jól érzi magát?

HJALMÁR.

Semmi, semmi - hm.

WEKERKE.

Egy régi tartozásunkról kell beszélnem önnek, Hjalmár úr. Kérem, nem foglalna helyet?

HJALMÁR.

Még nem lehet, még nem.

WEKERKE

zavartan. Kérem, asszonyom, csak folytassa a kötést. Hm. *Szünet. Szürke köd. Butta azután feláll, és a kamrába megy. Wekerke gondolkodva ül. Hjalmár lassan, észrevétlenül belép, és helyet foglal egy széken, előrebukott fejjel, eleresztett tagokkal.*

BUTTA

megjelenik az ajtóban. A kenguru megdőglött. Nagy csönd.

WEKERKE

zavartan. Hm.

HJALMÁR

lassan kinyitja szemeit, előrenéz. Ké... kenguru? Bu... Butta... a ké... kenguru... Egyszerre hosszan feláll, orra megnyúlik, ajka leliffen. Két kezét előretartja, lefelé görbítve. Lábaik összehúzza, kinyújtja. Ugrik.

BUTTA.

Ó, Hjalmár!

HJALMÁR

nyelve kilóg, szemei becsukódnak, arcvonásain valami rémes, tehénszerű szelídség ömlik el. Az asztal tetejére ugrik, onnan a plafonra.

BUTTA

remegve. Hjalmár, megbolondultál, Hjalmár?

WEKERKE.
Pardon, ez furcsa.

HJALMÁR
óriási ugrásokban keresztülrohan a szobán, és nyeríteni kezd. Nyafson sápadtan megjelenik az ajtóban.

WEKERKE.
Íme, a te műved.

NYAFSON
halkan. A daganat... a daganat a lelken...

Függöny

G. B. SHAW

JANCSIKA

Történelemszemlélet tizenhét színben

Első szín

A DAUPHIN.

Ahhoz képest, hogy a tizennegyedik században szereplő híres történelmi alak vagyok, elég rosszul megy nekem.

KÉKSZAKÁLL.

Well, well, mondanám, ha nem volnék francia. Az angolok elfoglalták Párizst.

A DAUPHIN.

Nagyon kellemetlen színben tünteti fel őket. Várost elfoglalni ízléstelen dolog. De az angolok mindig ízléstelenek voltak.

A FATTYÚ.

De íme, itt jön Jancsika, a szűz. Jön az ismeretlenből, és megy a történelem felé. Tehát úgy megy, mintha jönne.

A DAUPHIN.

A franciák is ízléstelenek, nincs nekik pénzük. Az nagyon ízléstelen dolog, ha egy nemzetnek nincs pénze.

JANCSIKA

jön balról. Isteni szózat vezérel engem, hogy Franciaországot felszabadítsam, és Karcsikát megkoronázzam. *El.*

A DAUPHIN.

Koronával nincs rajtunk segítve. Legfeljebb néhány frankkal. Ezt a dolgot valamikor gazdasági válságnak fogják hívni.

JANCSIKA

jön balról. Isteni szózat vezérel engem, hogy Franciaországot felszabadítsam, és Karcsikát megkoronázzam. *El.*

A DAUPHIN.

Ugyan ne beszéljen bele mindenbe, nem látja, hogy el vagyok foglalva!

JANCSIKA.

Igen? Akkor ide nézzen. *Megveri az angolokat, felszabadítja Párizst.*

A DAUPHIN.

De ki fogja ezt valamikor megírni, ezzel a gazdasági válsággal?

JANCSIKA

jön felülről. Pardon, egy percre... *Bevonul Rheimsbe, és megkoronázza a dauphint.*

A DAUPHIN.

Azonkívül még nagyon érdekes az is, hogy korunkban mekkora hatalma van a katolikus egyháznak, ugyanis szembehelyezkedik az uralkodókkal.

JANCSIKA

jön alulról. Isteni szózat vezérel engem, hogy menjünk Compiègne-be.

A DAUPHIN.

Nem tudom, később mi lesz, de az bizonyos, ha Luther Mártonnak volna esze, most jönne világra, mert minden megérett arra, amit ő róla protestantizmusnak fognak nevezni. *Jön.*

JANCSIKA

megy. Tessék sietni, mert elfognak az angolok.

A DAUPHIN.

De mi közöm a protestánsokhoz, ha nincs pénzem?

JANCSIKA.

Elfogtak az angolok.

KÉKSZAKÁLL.

Sok igazság lesz abban, amit minderről beszélni fog egy bizonyos angol író.

JANCSIKA

szimatol. Itt valami leközmosódott. Szent Isten, most veszem észre, hisz engem máglyán égetnek. *Elhamvad.*

Második szín

FRANCIA ELNÖK.

Érdekes dolog volt ez, azzal az orléans-i szüzzel, ezelőtt hatszáz esztendővel.

MACDONALD.

Most jut eszébe?

FRANCIA ELNÖK.

Valami angol darabot láttam, amiben előfordul.

MACDONALD.

Tudja, azért mégis jó, hogy meghalt. Mert manapság is vannak ilyen dolgok, és manapság is jó, hogy meghalnak.

FRANCIA ELNÖK.

Általában jó, hogy meghalnak. Ha nem halnának meg, még ma is élnének. És akkor mi nehezebben élnénk.

MACDONALD.

A természet nagyon bölcs.

FRANCIA ELNÖK.

De mi még bölcsebbek vagyunk.

Harmadik szín

RENDŐR.

Nagyon érdekes volt, amit ez a Képes Kisújság hoz, hogy a MacDonald meg a francia elnök találkoztak és beszéltek arról a darabról, amit arról a Johannáról írt az az angol író.

UTCASEPRŐ.

Hát bizony, ezek a politikusok is csinálhatnának valami okosabb dolgot, mint hogy elfecsegek az időt.

Negyedik szín

SZÍNIGAZGATÓ.

Látja, kérem, ez egy érdekes téma volna, megírni egy rendőrnek meg egy utcaseprőnek a beszélgetését, akik olvasták a Képes Újságban, hogy a francia elnök és MacDonald mit mondtak arról a darabról, amiben a Johanna előfordul, állítólag.

ÍRÓ.

Meg is lehetne írni. De mit szólna a közönség. A közönséget jobban érdekli, amit mi ketten beszélünk.

SZÍNIGAZGATÓ.

Ebben igaza van. Sőt, legjobban érdekli, amit ő beszél. Ezt kellene megírni.

Ötödik szín

ELSŐ NÉZŐ

jön kifelé. Te odafigyeltél?

MÁSODIK NÉZŐ.

Egy darabig. Tudod, sok igazság van abban, amit a színigazgató mondott az írónak, mikor szóba került az a darab, amiben a rendőr meg az utcaseprő elítélték a két politikus véleményét valami angol írónak valami darabjáról - de mi is volt az?

ELSŐ NÉZŐ.

Sejtelmem sincs. Egészen megfeledeztem róla.

Hatodik szín

ELSŐ MARSBELI.

A Föld elégett. Sajnálom.

MÁSODIK MARSBELI.

Én is. Most soha nem fogjuk megtudni, miről szólt az a...

Hetedik szín

ARKANGYAL.

Na, hál' istennek - vége a világnak! De még mindig nem tudom, mi volt a véleménye Shaw-nak az egész dologról?

LUCIFER.

Te pali. Hát nem olvastad az előszót?

ARKANGYAL.

fejéhez kap. Elfelejtettem!

LUCIFER.

Pedig a darab nem fontos - máskor *csak* az előszót olvasd el.

Még tizennégy szín, aztán vége